

Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmažodžių morfologija

Jurgis Pakerys

Vilniaus universitetas

jurgis.pakerys@flf.vu.lt

Anotacija

Straipsnyje skolini arba skolintų vardažodžių kamienus turintys lietuvių kalbos veiksmažodžiai tiriami morfologinės adaptacijos ir darybinės interpretacijos požiūriu. Kalbant apie adaptaciją, siekiama parodyti, kad priesagos *-in-ti* ir *-uo-ti* šiuo metu turi gana aiškią distribuciją: pirmoji vyrauja nestandartinėje kalboje, o antroji – standartinėje (vadinamųjų tarptautinių veiksmažodžių pogrupyje). Darybinės analizės dalyje daugiausia dėmesio skiriama priesaginiams vediniams, klasifikuojamiems pagal denominatyvų darybos kategorijas, šalia jų aptariami ir negausūs priešdėlinės bei sangrąžinės darybos pavyzdžiai. Tais atvejais, kai skolinantis veiksmažodžius į kalbą yra atėję ir bendrakamieniai vardažodžiai, tarp jų siūloma įžiūrėti sinchroninę darybos opoziciją, nors istoriniu požiūriu darybos veiksmo lietuvių kalboje ir nėra įvykę, o priesagas tie veiksmažodžiai yra gavę tik juos morfologiškai adaptuojant. Aptariant adaptacines ir darybines priesagas, nurodoma ir jų reikšmė kaitybės klasių produktyvumui.

Raktažodžiai: veiksmažodiniai skoliniai, morfologinė adaptacija, veiksmažodžių daryba, veiksmažodžių priesagos, standartinė kalba, nestandartinė kalba

Keywords: verbal borrowings, morphological adaptation, verbal derivation, verbal suffixes, standard language, non-standard language.

1. Įvadas

Morfologiniu požiūriu skoliniai įdomūs keliais aspektais. Pirmiausia, jei skolinami žodžiai priklauso klasei, kuri kalboje recipientėje¹ kaitoma, reikia išsiaiškinti, kaip jie bus įtraukiami į fleksinę sistemą. Kai kuriais atvejais kaitybės morfemos prie svetimo kamieno gali būti jungiamos paprasčiausiai tiesiogiai, bet kitur reikės ir papildomos morfologinės adaptacijos². Be to, jei kalbės recipientės fleksinėje sistemoje veikia keli modeliai (t. y. kaitybės klasės – linksniuotės ir asmenuotės), būtina

¹ Donore straipsnyje vadinama žodį duodanti, o recipiente – jį gaunanti kalba (Wohlgemuth 2009: 51).

² Ja straipsnyje laikomas nekaitybinių morfemų pridėjimas prie skolinto kamieno (Wohlgemuth 2009: 56–57; plg. Urbūtis 1978: 115).

paaiškinti, kokiems iš tų modelių skoliniai priskiriami. Taip kartu įvertinamas ir kaitybos klasių produktyvumas: tos, kurios gauna daugiau skolinių, tikėtina, bus ir produktyvesnės – juk tai viena priežasčių, kodėl auga joms priklausančių žodžių skaičius (Wurzel 1989: 158–163).

Šalia kaitybos ne mažiau svarbu išsiaiškinti ir skolinių darybinį statusą bei bendresnį jų vaidmenį visoje derivacinėje sistemoje. Statuso klausimo esmė atrodytų paprasta: kalboje donorėje tie žodžiai gali būti ir paprastieji, ir dariniai, bet kalboje recipientėje šis dalykas lyg ir neturėtų rūpėti, juk tai – visai kitos kalbos klausimas. Vis dėlto iš tikrųjų situacija būna sudėtingesnė, mat į kalbą gali būti pasiskolinamas ne vienas tą patį kamieną turintis žodis, ir tada, kai vienas jų yra morfologiškai sudėtingesnis, jau galima įžiūrėti sinchroninį darybos ryšį³. Iš čia matyti, kad priesagos funkcija keičiasi: iš pradžių ji tik adaptacinė, o kalboje recipientėje pripažinus esant derivacinę opoziciją – jau darybinė. Be to, skoliniai, kaip ir kiti kalbos žodžiai, gali duoti vedinių arba būti panaudojami dūriniuose, todėl, visai panašiai kaip ir kaityboje, verta atkreipti dėmesį į tai, kokiuose darybos tipuose yra daugiau neseniai skolintų pamatų – taip irgi patvirtinamas tų tipų produktyvumas (Dressler, Ladányi 2000: 121–122).

Šiame straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama skolinių arba skolintus kamienus turinčių veiksmažodžių darybos dalykams: kiek jų galima laikyti darybiškai skaidžiais, kokie svarbiausi jų darybos būdai ir kategorijos, kokių atvejų interpretacija gali būti keleriopa ar apskritai probleminė. Jei veiksmažodis vediniu negali būti laikomas, tada tikėtina, kad jo priesaga atlieka tik skolinio morfologinės adaptacijos funkciją. Abiem atvejais – ir adaptacijos, ir darybos – bus atkreipiamas dėmesys ir į priesagų reikšmę veiksmažodžio kaitybos klasių produktyvumui. Kartu bus siekiama aiškintis, kiek aptariamus afiksus galima sieti ir su kalbos atmainomis (standartine ir nestandartine⁴) bei leksikos grupėmis (vadinamaisiais tarptautiniais žodžiais).

Naujųjų lietuvių kalbos skolinių duomenų bazėje (toliau – NSDB) fiksuoti 129 veiksmažodžiai⁵ – visi jie turi priesagas (arba jas atitinkančius baigmenis⁶), todėl pagal jas toliau analizuojami abėcė-

³ Plg. Marchand 1969: 218–219 (angl. *correlative derivation*, iš čia liet. *koreliacinė daryba*, žr. Urbutis 1978: 248–249). Kiek platesnę šio klausimo apžvalgą žr. Dillström 1999: 27–28.

⁴ Standartinė kalba atitiktų tradicinę bendrinės kalbos sąvoką, o nestandartinė šiame straipsnyje apimtų šnekamąją, žargoną ir slengą.

⁵ 2011 m. duomenimis (tada iš bazės buvo imta medžiaga ir pradėtas rengti straipsnis). Daugiau apie NSDB žr. šio žurnalo numerio įvadiniam straipsnyje Vaicekauskienė 2013.

⁶ Baigmeniu čia laikoma fonemų eilutė, sutampanti su priesaga, kurios sinchroniškai skirti negalima (nėra pamatinio bendrakamienio žodžio); norint atriboti istoriškai priesaginius veiksmažodžius nuo nepriesaginių (pirminių), atidalijus baigmenį, turi likti bent vienas skiemuo, nesutampantis su priešdėliu. Apie baigmens sąvoką žr., pvz., Pakerys 1991: 22–23.

lės tvarka su viena išimtimi: pradedama nuo *-au-ti* ir *-ė-ti*, bet tada iš karto einama prie *-uo-ti*, nes būtent šios priesagos fone *-in-ti* interpretacija turėtų atrodyti aiškesnė. Tekste pasirinkta pateikti visus turimus duomenis – nors vietomis tai bus ir monotoniška, bet skaitytojas turės galimybę pats spręsti, kiek čia siūloma interpretacija pagrįsta – kaip bus matyti, pasitaikys ne viena ginčytinai ar tiesiog dvejopai aiškintina leksema⁷. Apibendrinamieji kiekybiniai duomenys teikiami straipsnio pabaigoje, žr. 1 lentelę.

2. Priesaga *-au-ti*

Afiksą *-au-ti* NSDB turi 5 veiksmažodžiai, kurie yra pasidaryti pačioje lietuvių kalboje ir priskirtini **atitikimo** kategorijai — ‘atlikti funkcijas to, dirbti tuo, elgtis taip, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (DLKG 391)⁸. Tokių vedinių pamatais paprastai eina daiktavardžiai, žmogų apibūdinantys pagal jo veiklą, ypatybę ar pan. (DLKG 392): *didžėj-au-ti* ‘būti didžėjumi’⁹ (LNLŽ 139) ← *didžėjus* ‘kas groja su plokštelėmis, kompaktiniais diskais ar iš kompiuterio muzikos renginiuose’ (NSDB ir LNLŽ 140), *hakeri-au-ti* ‘užsiimti hakerio veikla’ ← *hakeris* ‘nesankcionuoto patekimo į informacines sistemas specialistas’ (NSDB ir LNLŽ 208), *lyderi-au-ti* ‘pirmauti’ ← *lyderis* ‘varžybose kitus aplenkiantis, pirmaujantis sportininkas arba komanda’ (TŽŽ⁶), *pirat-au-ti* ‘pelnytis iš nelegalaus naudojimosi svetima kūryba, ja naudotis’ ← *piratas* ‘kas neteisėtai platina svetimą kūrybą’ (internetinė vartoseną¹⁰), *vidžėj-au-ti* ‘kurti vaizdo projekcijas realiu laiku’ ← *vidžėjus* ‘vaizdo projekcijų kūrėjas’ (LNLŽ 643).

Kaip matyti, aptartoje grupėje nėra vienas veiksmažodis nėra tiesioginis skolinys, iš kitų kalbų atėjo tik jų pamatai. Nors pavyzdžių nedaug, bet akivaizdu, kad tokie naujesnieji vediniai atspindi atiti-

⁷ Aptariant skolinius, suprantama, pageidautina nurodyti ir atitinkamus juos davusių kitų kalbų žodžius, bet nuo šio uždavinio straipsnyje kol kas atsiribota. Iš dalies tą trūkumą gali kompensuoti TŽŽ⁶ ir LNLŽ duomenys.

⁸ Čia ir toliau vartojami DLKG teikiami kategorijų pavadinimai (išimtis – suteikimo, arba ornatyvinė, kategorija, žr. toliau).

⁹ Čia ir toliau veiksmažodžių reikšmių apibrėžtys imamos iš NSDB, pamatinių žodžių reikšmės teikiamos savarankiškai ir iš šaltinių, nurodomų skliaustuose ar išnašose; cituojamos reikšmių apibrėžtys glaustumo dėlei gali būti trumpinamos arba šiek tiek tikslinamos. Kartu stengiamasi parodyti, kiek aptariamieji veiksmažodžiai ir jų pamatiniai žodžiai yra fiksuoti kituose didesniuose skolinių ir jų darinių sąvaduose (LNLŽ ir TŽŽ⁶) – tai pažymima skliaustuose; jei pamatinio žodžio buvimas lietuvių kalboje grindžiamas ne konkrečiu šaltiniu, o internetine vartoseną, išnašoje teikiama ją įrodančių pavyzdžių. Siekiant lakoniškumo, dažniausiai neminimi NSDB ir kitur fiksuoti rašybos ar nežymūs fonologiniai žodžių variantai.

¹⁰ Plg. veiksmo pavadinimą ir greta pavartotą pamatinį aptariamo denominatyvo daiktavardį: *Teigiama, kad šis reidas suduos didelį smūgį Azijos rytinėje dalyje klestinčiam piratavimui. Sprendžiant iš skelbiamų skaičių, operacija tikrai nemaža, piratų veiklos mastai buvo įspūdingi.*

(<http://www.sekunde.lt/automanija/kinijoje-imtasi-aktyvios-kovos-su-piratavimu/>).

kimo reikšmės darybos tipo su priesaga *-au-ti* produktyvumą¹¹. Paprastai tariant, jei į lietuvių kalbą ateina skolintas žmogų kaip veikėją, ypatybės turėtoją ar pan. nusakantis daiktavardis, tai tikėtina, kad iš jo bus galima pasidaryti atitikimo reikšmės veiksmažodį su priesaga *-au-ti* (plg. Jakaitienė 1973: 48). Kaitybos klasių produktyvumo požiūriu *-au-ti* vediniai gausina modelį¹², kurio (1) es. I. kamienas turi *a* tipo afiksų rinkinį, prieš kurį dėl susidarančio hiato įterpiamas /j/, o (2) būt. k. I. kamienas turi *o* tipo afiksų rinkinį, prieš kurį (t. p. dėl hiato) eina /av/ vietoj bendr. ir es. I. kamieno /au/, t. y. *-au-ti*, *-auj-a*, *-av-o*.

3. Priesaga *-ė-ti*

Afiksą *-ė-ti* turi 4 veiksmažodžiai, trys iš jų priskirtini **būvio kaitos** kategorijai ‘darytis tam ar tokiam, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (DLKG 390): du veiksmažodžiai remiasi skolintais daiktavardžiais, vienas – būdvardžiu: *barb-ė-ti* ‘tapti panašiam į barbę – tuščiagarbiui, besirūpinančiam vien išvaizda’ ← *barbė* ‘lėlė *Barbie*; ją primenanti, mėgdžiojanti mergina’ (internetinė vartoseną¹³), *glamūr-ė-ti* ‘darytis glamūriškam’ ← *glamūras* ‘prabangus įvaizdis, jo puoselėjimas’¹⁴ (NSDB), *global-ė-ti* ‘darytis visuotiniam, pasauliniam’ ← *globalus* ‘visuotinis, visa apimantis, visiems bendras’ (TŽŽ^e).

Medžiagos, kaip matyti, nedaug, bet ir šiuo atveju gerai atspindimos produktyviausios būvio kaitos kategorijos priesagos¹⁵ išgalės – prireikus tokioms semantikos vedinio iš skolinto būdvardžio ar – rečiau – daiktavardžio, bus pasitelkiama būtent *-ė-ti* (plg.: LKG II 258; Mikelionienė 2000: 97). Tiesa, kalbant apie vedinių semantiką, porą žodžių reikėtų tarti apie *glamūr-ė-ti*, nes jam anksčiau teiktas būvio kaitos reikšmės apibrėžimas netinka: juk šis veiksmažodis nereiškia ‘virsti glamūru’ (plg. *angl-ė-ti* ‘virsti anglimi’) arba ‘darytis panašiam į glamūrą’ (plg. *vaik-ė-ti* ‘darytis panašiam į vaiką’), o tik ‘įgyti glamūro ypatybių’. Iš nurodytųjų antroji reikšmė artimiausia, nes (*su-*)*vaikėti* galima parafrazuoti ir kaip ‘įgyti vaiko ypatybių’, bet atvirkštinė parafrazė (‘pasidaryti kaip glamūru’) negalimà, todėl natūralu, kad jo reikšmė NSDB aiškinama pasitelkiant daiktavardinį būdvardį, leidžiantį tą ypatybę pabrėžti – ‘darytis glamūr-išk-am’. Tokių vedinių, kurių reikšmė artimesnė būdvardiniams (todėl jie ir vartojami tų veiksmažodžių reikšmės apibrėžimuose), nėra daug, bet į

¹¹ Plg. gramatikų pastabas (LKG II 253; DLKG 392) ir naujesnės leksikos tyrimus (Mikelionienė 2000: 96; 2002: 78; Vaicekauskienė 2007: 195).

¹² Apie lietuvių kalbos veiksmažodžių kaitybos klases kaip požymių rinkinius žr. Pakerys 2011.

¹³ *O labiausiai džiaugiausi[,] kai tėvai nupirko barbę su tokio[m] kojom, kur per kelius susilenkia* ([http://banga.balsas.lt/lt/2forum.showPosts/367372.281-=\(1483496824\)](http://banga.balsas.lt/lt/2forum.showPosts/367372.281-=(1483496824))); [...] *neabejotinai būsi pastebėta kaip protinga, netuščia asmenybė, o ne barbė* (<http://www.bznstart.lt/verslas/sekmes-istorijos/109/Talentas-parduoti-save>).

¹⁴ <http://www.vlkk.lt/lit/95317>.

¹⁵ LKG II 258; Jakaitienė 1973: 12; DLKG 390.

juos dėmesys jau buvo atkreiptas (žr. DLKG 391), plg., sakysim (iš DŽ^{6e}), *kultūr-ė-ti* ‘darytis kultūr-ing-am’, *priešak-ė-ti* ‘darytis priešak-in-iam (apie balsius)’, *visuomen-ė-ti* ‘darytis visuomen-išk-am’ ir pan.

Dar vienas veiksmažodis su priesaga *-ė-ti* yra išvestas iš būdvardžio, bet turi kitokią – **būsenos** reikšmę (‘būti tam ar tokiam, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’, DLKG 393): *kreiz-ė-ti* ‘kvailai elgtis, kalbėti’ ← (nkt.) *kreizi* ‘beprotiškas, nenormalus’ (NSDB ir LNLŽ 280¹⁶; plg. *kreiz-uo-ti* toliau). Reikia pasakyti, kad tokie vediniai dabartinėje kalboje reti ir neproduktyvūs (Jakaitienė 1973: 14; DLKG 393; Pakerys 2006), tad kiek netikėta, kad palyginti naujas vedinys pasidarytas realizuojant būtent šią reikšmę (plg. toliau minimą tos pačios reikšmės *kreiz-uo-ti*).

Nė vienas iš aptartų veiksmažodžių nėra tiesioginis skolinys, todėl apie adaptacinę afikso *-ė-ti* funkciją kalbėti negalima. Kaitybos klasių produktyvumo požiūriu *-ė-ti* vediniai gausina modelį, kurio (1) es. l. kamienas turi *a* tipo afiksų rinkinį, prieš kurį dėl susidarančio hiato įterpiamas /j/, (2) būt. k. l. kamienas turi *o* tipo afiksų rinkinį, prieš kurį (t. p. dėl hiato) eina /j/, t. y. *-ė-ti*, *-ėj-a*, *-ėj-o*.

4. Priesaga (baigmuo) *-uo-ti*

Priesagą arba baigmenį *-uo-ti* iš viso turi 61 bazės veiksmažodis – dažnumu šis afiksas pasižymi ir kituose naujesnės leksikos tyrimuose (Mikelionienė 2000: 26, 90; Vaicekauskienė 2007: 195). Pirmiausia verta paminėti tas leksemas, kurių darybiškai skaidyti negalima – pamatinių žodžių lietuvių kalboje jos neturi, tad priesaga čia funkcionuoja tik kaip skolinio morfologinės adaptacijos priemonė (LKG II 249; Jakaitienė 1973: 41; Mikelionienė 2000: 26; Drotvinas 2001: 4). Jau seniai pastebėta, kad *-uo-ti* laikytinas produktyviausiu daiktavardinių veiksmažodžių darybos afiksu (Jakaitienė 1973: 40; plg. LKG II 247–248), tad nieko stebėtino, kad būtent jis pasirenkamas skolinių adaptacijai. Toks būdas veiksmažodinių skolinių tipologijoje priskiriamas netiesioginio įterpimo strategijai (angl. *indirect insertion*), mat skolinys į kaitybos sistemą įtraukiamas ne tiesiogiai (prie jo iš karto jungiant kaitybos afiksus), o pasitelkiant tam tikrą morfemą-tarpininkę, kuri gali būti (Wohlgemuth 2009: 95–99):

(1) verbalizacinė (angl. *verbalizing affix*)¹⁷;

(2) padaromosios arba priežastinės reikšmės (angl. *factitive/causative affix*);

¹⁶ Čia fiksuotas ir kaitomas bdv. *kreizas*.

¹⁷ T. y. tokia, su kuria kalboje recipientėje produktyviai sudaromi vardažodiniai veiksmažodžiai.

(3) speciali (kitos funkcijos neturinti) veiksmažodinių skolinių adaptacijos priesaga (angl. *loan verb marker*).

Pati dažniausia priesagos *-uo-ti* funkcija – denominatyvų (ypač daiktavardinių) vedyba (žr. toliau), todėl ją turintys tiesioginiai skoliniai priskirtini (1) tipui. Kaip paaiškės toliau, lietuvių kalboje veikia ir (2) tipo morfologinė adaptacija, kai pasitelkiamas prototipinis priežastinis / padaromasis afiksas.

Darybiškai neskaidžių veiksmažodžių su priesaga *-uo-ti* NSDB yra 22¹⁸: *agreg-uo-ti* ‘stambinti (pvz., statistikos rodiklius)’ (TŽŽ^e), *akredit-uo-ti* ‘suteikti teisę teikti paslaugas’ (TŽŽ^e), *alkotest-uo-ti* ‘tikrinti santykinį alkoholio kiekį kraujyje (alkoholio matuokliu)’ (TŽŽ^e tik¹⁹ *alkotesteris, testuoti*)²⁰, *deleg-uo-ti* ‘paskirti, perduoti, suteikti įgaliojimus’ (TŽŽ^e), *erod-uo-ti* ‘sukelti eroziją’ (TŽŽ^e), *eutrofik-uo-ti* ‘kisti dėl cheminių maisto medžiagų, dažniausiai tirpių azoto ir fosforo junginių, pertekliaus’ (TŽŽ^e tik *eutrofikacija*²¹), *inkub-uo-ti* ‘mažinti pradedančiųjų verslo įmonių riziką ir padėti joms įsitvirtinti’ (TŽŽ^e tik *inkubacija*, bet be atitinkamos reikšmės), *konsolid-uo-ti* ‘(su-)jungti, subendrinti’ (TŽŽ^e), *kultiv-uo-ti* ‘įdirbti, purenti dirvą’ (TŽŽ^e, NSDB fiksuotas tik su priešdėliu: *re-kultivuoti* ‘atkurti dirbamos žemės ankstesnę būklę’), *lasir-uo-ti* ‘dažus tepti plonu skaidriu ar pusiau skaidriu dažų sluoksniu’ (TŽŽ^e), *moder-uo-ti* ‘vadovauti posėdžiui, diskusijai’ (TŽŽ^e tik *moderatorius*), *notifik-uo-ti* ‘paskirti instituciją, atsakingą už atitikties įvertinimą’ (TŽŽ^e plg. *notifikacija*)²², *park-uo-ti* ‘statyti transporto priemonę į jai skirtą vietą’²³, *rot-uo-ti* ‘keisti pareigūnus praėjus tam tiktam laikotarpiui’ (TŽŽ^e tik *rotacija*), *sertifik-uo-ti* ‘atlikti sertifikacijos procedūrą’ (TŽŽ^e tik *sertifikacija*), *sken-uo-ti* ‘nuskaityti vaizdą skaitytuvu (skeneriu)’ (TŽŽ^e).

Keli šios grupės veiksmažodžiai turi baigmenį *-izuo-ti*, bet juose skirti tokią ilgesnę adaptacinę priesagą nėra pagrindo: fonemų eilutė /iz/ jau yra skolinamo žodžio dalis (plg., sakysim, angl. *organise*,

¹⁸ Čia ir toliau priesagos neskaidžiuose veiksmažodžiuose skiriamos norint parodyti jų atliekamą skolinių morfologinės adaptacijos funkciją.

¹⁹ Jei aptariamų žodžių TŽŽ^e nėra, čia ir toliau po žodžio „tik“ nurodomos jų bendrakamienės leksemos.

²⁰ Galima bandyti išžiūrėti veiksmažodinę kompoziciją su elementu *alko-*, trumpintu iš *alkoholis*, bet iš lietuvių kalboje vartojamų (skolintų) veiksmažodžių tokių pasitaiko labai retai, tad neatrodo prasminga skirti specialią darybos operaciją (kas kita – priesagų vediniai, žr. toliau aptariamą grupę).

²¹ Kai priesagą ar baigmenį *-acija* turintis daiktavardis teikiamas TŽŽ^e, dažnai fiksuojamas ir atitinkamas veiksmažodis, plg. *administruoti* – *administracija*, *degustuoti* – *degustacija* ir pan. Vis dėlto, kaip bus matyti iš tolesnių pavyzdžių, ne vienu atveju TŽŽ^e trūkstamais veiksmažodžiais reikėtų papildyti.

²² Siūlyti laikyti darybiškai skaidžiu lyginant su *nota* (‘oficialus diplomatinis vienos valstybės kreipimasis į kitą reiškiant pretenzijas, protestą, informuojant apie kokius nors įvykius arba dalykus’) būtų nepriimtina dėl per didelio reikšmės skirtumo tarp potencialaus pamatinio žodžio ir vedinio.

²³ Su dktv. *parkas* darybinio ryšio išžiūrėti negalima, plg. tik vieną retesnę šio daiktavardžio reikšmę, kuri nuo vedinio semantikos palyginti toli – ‘autobusų, troleibusų stovėjimo ir remonto vieta’ (TŽŽ^e).

pranc. *organiser*, vok. *organisieren* ir pan.)²⁴: *autoriz-uo-ti* ‘suteikti teisę Lietuvos teritorijoje arba jos dalyje tiekti į rinką prekę’ (TŽŽ^e), *harmoniz-uo-ti* ‘suderinti, pritaikyti’ (TŽŽ^e), *internaliz-uo-ti* ‘valstybinio reguliavimo priemonėmis priversti atlyginti žalą ar nuostolį’ (TŽŽ^e tik *internalizacija* kita reikšme), *optimiz-uo-ti* ‘rasti optimalų iš esamų variantų’ (TŽŽ^e), *renatūraliz-uo-ti* ‘gražinti natūralią būklę’²⁵, *valoriz-uo-ti* ‘skleisti, populiarinti, panaudoti; iš naujo įvertinti’ (TŽŽ^e tik *valorizacija*, bet reikšmės atitinka tik iš dalies).

Didžiausią **darybiškai skaidžių** veiksmažodžių grupę sudaro **padaromosios** kategorijos vediniai – ‘daryti tai ar tokį, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (DLKG 387)²⁶. Tiesa, kitaip nei DLKG, šiai kategorijai nebus priskiriami suteikimo (ornatyvinės) reikšmės vediniai – jie analizuojami atskirai (žr. toliau). Be to, iš anksto pasakytina, kad priklausomai nuo pamatinio daiktavardžio reikšmės vedinys reikš arba ‘(su-)kurti tai, versti tuo, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (jei daiktavardis nenusako veiksmo, pavyzdžiui: *grupė* → *grup-uo-ti*), arba ‘atlikti tai, užsiimti tuo, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (jei daiktavardis apibūdina veiksmą ar veiklą, pavyzdžiui: *koncertas* → *koncert-uo-ti*, *sportas* → *sport-uo-ti*). Į šiuos pogrupius veiksmažodžiai toliau neskirstomi ir teikiami kartu. Iš viso galima kalbėti apie 18 priesagos *-uo-ti* daiktavardinių *padaromosios* kategorijos vedinių: *dred-uo-ti* ‘daryti kam dredus’ ← *dredai* ‘supintos, suveltos plaukų sruogos, kaselės’ (LNLŽ 148), *dribling-uo-ti* ‘specialia technika varytis kamuoliu’ ← *driblingas* ‘kamuolio varymas’ (NSDB ir TŽŽ^e), *drifting-uo-ti* ‘važiuoti automobiliu slystant’ ← *driftingas* ‘važiavimas slystant kontroliuojamu šoniniu slydimu posūkiuose’ (NSDB ir LNLŽ 148; plg. *drift-in-ti* toliau), *fliuks-uo-ti* ‘kurti avangardinį fliukso stiliaus meną’²⁷ ← *fliuksas* ‘XX a. septintajame dešimtmetyje atsiradęs intermedialus meno judėjimas (*fluxus*)’ (internetinė vartoseną²⁸), *hamburgeri-uo-ti* ‘gaminti suvožtinius, hamburgerius’²⁹ ← *hamburgeris* ‘mėsos suvožtinis’³⁰ (NSDB fiksuotas tik priešdėlinis *pa-hamburgeriuoti*³¹), *lifting-uo-ti* ‘atlikti liftingo procedūrą’ ← *liftingas* ‘odos stangrinimo (pa-

²⁴ Drotvinas (2001: 4–5) linkęs kalbėti apie sudėtinių priesagų galimybę, bet čia norėtusi griežtumo: *-izuo-ti* skiriame tada, kai šalia tokio veiksmažodžio yra pamatinis daiktavardis ar būdvardis ir ta priesaga atlieka darybos funkciją, o *-uo-ti* – arba tada, kai ji irgi darybinė (šalia veiksmažodžio vartojamas pamatinis žodis), arba kai ji vien adaptacinė (pamatinio žodžio nėra).

²⁵ Priešdėlio *re-* skirti negalima, žr. toliau.

²⁶ Tai gausiausia kategorija ir Mikelionienės (2000: 90) atliktame tyrime.

²⁷ Tai vienas iš potencinio pobūdžio vedinių (apie juos žr. Urbutis 1978: 269–274).

²⁸ *Padėtį galutinai supainioja brangusis VEKS tinklalapis, kuriame skelbiama, kad „Gyvūnų“, dėl kurio dar tik vyksta konkursas, jau vykdo tasai neono meistras iš Didžiosios Britanijos. Ištisa įstatymų nepaisymo instaliacija, „fliuksas“* (<http://www.alfa.lt/straipsnis/10242164/?Europos.kulturos.Babilonas>).

²⁹ T. p. potencinis vedinys.

³⁰ <http://www.vlkk.lt/lit/1310>.

³¹ Kai į bazę įtrauktas tik priešdėlinis ar sangražinis veiksmažodis, straipsnyje domimasi ir galima ankstesne jo darybos pakopa (priesagine).

tempimo) procedūra³² (internetinė vartoseną³³), *listing-uo-ti* ‘įtraukti į sąrašą vertybinių popierių biržoje’ (TŽŽ^e tik dalyvis *listinguojamas*) ← *listingas* ‘vertybinių popierių įtraukimas į biržos prekybos sąrašą’³⁴ (internetinė vartoseną³⁵), *masteri-uo-ti* ‘parengti muzikos įrašą, kompiuterinį žaidimą ar pan. skelbti (platinti)’ ← *masteris* ‘garso korektūra, įrašo suvedimas ruošiant kūrinių leidybai’ (LNLŽ 321; plg. *master-in-ti* toliau), *miks-uo-ti* ‘kurti mikšą’ ← *miksas* ‘harmoniška suvesti, sumiksuoti muzikos kūrinių; mišinys’ (LNLŽ 331), *mobing-uo-ti* ‘psichologiškai paveikti sukeltant stresą (ppr. darbo santykiuose)’ ← *mobingas* ‘grupinis patyčinis spaudimas (ppr. darbe)’, *monitoring-uo-ti* ‘atlikti stebėseną (monitoringą)’ ← *monitoringas* ‘ilgalaikis kokio nors reiškinio, sistemos stebėjimas’ (TŽŽ^e), *program-uo-ti* ‘planuoti sudarant programas’ ← *programa* ‘kokio nors veikimo planas’ (TŽŽ^e), *remiks-uo-ti* ‘perdaryti populiarios muzikos kūrinių’ (LNLŽ 494) ← *remiksas* ‘perkurtas muzikos kūrinys’ (LNLŽ 494)³⁶, *rep-uo-ti* ‘dainuoti ritmingai skanduojuojant tekstą’ ← *repas* ‘muzikos stilius – ekspresyvi, ryškiai ritmizuota melodeklamacija’ (TŽŽ^e), *skeč-uo-ti* ‘piešti eskizus, eskizuoti’ (LNLŽ 518) ← *skečas* ‘eskizas’ (LNLŽ 518; plg. *skeč-in-ti* toliau), *start-uo-ti* ‘pradėti veikti, vykdyti, vykdyti’ ← *startas* ‘(veiklos, veiksmo) pradžia’ (plg. TŽŽ^{e37}), *sving-uo-ti* ‘praktikuoti seksualinius santykius kitiems stebint arba mainytis partneriais’ ← *svingas* ‘poros lytiniai santykiai mažiausiai su dar bent vienu žmogumi’ (LNLŽ 563), *tiuning-uo-ti* ‘tobulinti, perdaryti transporto priemonės savybes (variklį ir kt.)’ (LNLŽ 595) ← *tiuningas* ‘tobulinimas, modifikavimas funkcinio ar estetinio požiūriu’ (LNLŽ 595).

Šalia šių daiktavardinių vedinių šlietini ir 2 būdvardiniai – vienas jų turi priesagą *-uo-ti*, kitas – *-izuo-ti*: *valid-uo-ti* ‘tinkamai patvirtinti’ ← *validus* ‘patikimas’ (TŽŽ^e), *social-izuo-ti* ‘suteikti bendravimo įgūdžių, daryti socialų’ (NSDB fiksuotas tik sangražinis *socializuoti-s* ‘prisitaikyti gyventi visuomenėje’) ← *socialus* ‘mėgstantis kompaniją, draugiškas, visuomeniškas’³⁸ (TŽŽ^e tik *asocialus*). Reikšmės požiūriu tokiems vediniams artimas ir vienas daiktavardinis priesagos *-izuo-ti* veiksmažodis: *glamūr-izuo-ti* ‘kurti geresnį, prabangų įvaizdį’ (t. y. ‘daryti tokį, kaip glamūras, kaip priklausantis glamūriui’) ← *glamūras* ‘prabangus įvaizdis, jo puoselėjimas’ (NSDB).

³² <http://www.vlkk.lt/lit/104625>.

³³ Pvz.: *Veido liftingo (patempimo) ultragarsu metodas, savo efektyvumu prilygstantis plastikos chirurgijai!* (antraštė, <http://famabona.lt/veido-liftingas>).

³⁴ <http://e-terminai.lt/ekonomika/listingas>.

³⁵ Pvz.: *Liberalizuos listingo reikalavimus* (antraštė, <http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1002&id=313732>).

³⁶ Yra ir priešdėlinės darybos galimybė (*re-miksuoti* ← *miksuoti*), jei reikšmė interpretuojama kaip ‘iš naujo miksuoti’.

³⁷ Tiesa, žodyne šiai darybinei interpretacijai reikiamos reikšmės nenurodoma, bet plg. internetinę vartoseną: *Imonės startas: sėkmę lemia du dalykai*

(antraštė, <http://manokarjera.cv.lt/Default4.aspx?ArticleId=50521708-4e25-4c3e-9feb-56328afc47fc>).

³⁸ <http://www.vlkk.lt/lit/90217>.

Kad iš tarptautinių daiktavardžių būtent su priesaga *-uo-ti* pasidaroma veiksmažodžių, gerai žinoma (LKG II 249; Jakaitienė 1973: 40), bet bazės duomenys leidžia dėmesį atkreipti ir į porą naujesnių dalykų. Dėl anglų kalbos poveikio daugėja skolintų veiksmonių pavadinimų su priesaga *-ing* (kai kuriais atvejais jie gali būti įgiję ir konkretesnes reikšmes)³⁹. Šiame kontekste reikia priminti, kad į vadinamųjų tarptautinių veiksmažodžių darybinį statusą lietuvių kalbotyroje dažniau žiūrima atsargiai, nes istoriškai jie ir bendrakamieniai daiktavardžiai gali būti pasiskolinti nepriklausomai, tad paties darybos veiksmo lietuvių kalboje gali ir nebūti įvykę, ir tik žiūrėdami sinchroniškai tą ryšį įžiūrime (todėl tyrėjai yra linkę rinktis atsargias modalines formuluotes, plg.: „galėtų būti padaryti iš tos pačios šaknies daiktavardžių“ (LKG II 249), „darybiškai galima susieti su lietuvių kalboje plačiai vartojamais tarptautiniais vardažodžiais“ (Jakaitienė 1973: 40)). Suprantama, jei pamatinio žodžio (tikro ar istoriškai paraleliai pasiskolinto) nėra, apie išvestinius veiksmažodžius kalbėti negalime ir jų priesagas reikia traktuoti tik kaip adaptacines (plg.: Urbutis 1978: 115; Keinys 1984: 114; Wohlgemuth 2009: 101), todėl abiejų rūšių leksemos aptartinos atskirai, nes ir jų statusas kitoks⁴⁰. Anglų kalbos vedinių su priesaga *-ing* atveju akivaizdu, kad pasiskolinamas tik daiktavardis, todėl galima tvirtai teigti, jog veiksmažodis sudaromas jau lietuvių kalbos dirvoje⁴¹. Kitas dalykas, matomas iš bazės, yra tai, kad su priesaga *-uo-ti* iš nestandartinės kalbos skolintų daiktavardžių taip pat gana produktyviai išvedami veiksmažodžiai, o apie aiškesnę ar dažnesnę skolinių adaptaciją (ne darybos veiksmą!) prie svetimų kamieno pridėdant *-uo-ti* nestandartinėje atmainoje kalbėti negalima (bet plg. toliau apie *-in-ti*). Kaip adaptacinė *-uo-ti* akivaizdžiai yra įsitvirtinusi vadinamųjų tarptautinių veiksmažodžių pogrupyje, o žiūrint atmainos – standartinėje kalboje, nors dalis leksemų gali būti vartojama tik tam tikrų specialistų⁴².

Padaromajai kategorijai semantiškai artimi **suteikimo** kategorijos (ornatyviniai) vediniai, kurie nusakoma ne objekto (su)kūrimą ar veiksmo atlikimą, bet tam tikro dalyko priskyrimą (tokią kategoriją įprasta skirti anglistikoje, plg., pavyzdžiui, Marchand 1969: 369). Tokios reikšmės veiksmažodžių NSDB galima skirti 7, keturi iš jų turi priesagą **-uo-ti**: *finans-uo-ti* ‘aprūpinti lėšomis’ (TŽŽ^e; NSDB fiksuotas tik veiksmažodis su elementu *ko-*: *ko-finansuoti*) ← *finansai* ‘lėšų visuma’ (TŽŽ^e), *profil-uo-ti* ‘įgyvendinti profilinį mokymą’ (TŽŽ^e) ← *profilis* ‘profesijos, specialybės arba kt. objekto esminių bruožų visuma’ (NSDB ir TŽŽ^e), *reiting-uo-ti* ‘įvertinti nustatant vietą vertinimo skalėje’

³⁹ Žr. Vaicekauskienė 2007: 201, 205.

⁴⁰ Kartais tokie veiksmažodžiai aptariami kartu ir aiškios skirties nedaroma, žr., sakysim, Mikėlionienė 2000: 90–92, Vaicekauskienė 2007: 196.

⁴¹ Priklausomai nuo kalbėtojų vartojamų slavų kalbų (įskaitant ir vertimą), jas kai kuriais atvejais galima būtų laikyti ir papildomu akstinu susidaryti denominatyvą lietuvių kalboje, plg., sakysim, rus. *лестинг-ова-ть* ← *лестинг*, lenk. *leasing-owa-ć* ← *leasing* ir pan.

⁴² Tada iš esmės artėjama prie specialybės žargono.

← *reitingas* ‘kiekybinis įvertinimas, padedantis palyginti vienos rūšies objektus’ (TŽŽ^e), *subsidij-uo-ti* ‘paskirti subsidiją’ (TŽŽ^e) ← *subsidija* ‘ekonominė pagalba privačiajam sektoriui’ (TTŽe). Vienas vedinys turi ilgesnį afiksą *-izuo-ti* (*prioritet-izuo-ti* ‘suskirstyti pagal svarbą’ ← *prioritetas* ‘pirmenybė’ (TŽŽ^e))⁴³, o vienas sudaro sąlygas kalbėti apie priesagą *-onuo-ti*: *pozici[j]-onuo-ti*⁴⁴ ‘nustatyti tinkamą padėtį; sukurti prekės įvaizdį vartotojo sąmonėje’ ← *pozicija* ‘kieno nors padėtis ko nors kito atžvilgiu’ (TŽŽ^e). Tokia priesaga iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti neįprasta, bet pavyzdžių yra ne vienas, plg. (iš TŽŽ^e): *evoliuci[j]-onuo-ti* ← *evoliucija*, *kolekci[j]-onuo-ti* ← *kolekcija*, *sankci[j]-onuo-ti* ← *sankcija* ir pan.). Suprantama, ir čia reikia akcentuoti, kad elementai *-iz-* bei *-on-* istoriškai yra paprasčiausiai atkeliavę kartu su skolinamais veiksmažodžiais, bet lyginant su bendrakamieniais lietuvių kalboje vartojamais daiktavardiniais ar būdvardiniais skoliniais atsiranda galimybė sinchroniškai segmentuoti ilgesnes priesagas *-izuo-ti* ir *-onuo-ti*.

7 vediniai priklauso **instrumentinei** kategorijai – ‘daryti, dirbti su tuo, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (DLKG 390). Tiesa, šį apibrėžimą siūlytina papildyti veiksmažodžiu *naudoti(s)*, nes jis daugelyje darybinių parafrazių labiau tiktų: *blenderi-uo-ti* ‘trinti elektriniu trintuvu daržoves ar kt.’ ← *blenderis* ‘(vaisių, daržovių) trintuvas, maišytuvas’⁴⁵ (NSDB), *kait-uo-ti* ‘užsiimti jėgos aitvarų sportu’ ← *kaitas* ‘jėgos aitvaras’ (NSDB), *lizing-uo-ti* ‘nuomoti(s) išperkamosios nuomos būdu’ ← *lizingas* (NSDB ir TŽŽ^e)⁴⁶, *moduli-uo-ti* ‘daryti moduliaciją, keisti’ (DŽ^{6e}, NSDB tik priešdėlinis *su-moduliuoti*; TŽŽ^e tik *moduliacija*) ← *modulis* ‘skaitinė charakteristika’ (TŽŽ^e), *semp-uo-ti* ‘panaudoti garsus iš kitų muzikos kūrinių naujam’ (LNLŽ 512) ← *sempas* ‘muzikinio kūrinio ar garso fragmentas’ (LNLŽ 511), *skreč-uo-ti* ‘naudoti tam tikrą didžėjų improvizacijos techniką — skrečą’ (LNLŽ 521) ← *skrečas* ‘miksavimo technika, naudojama išgaunant specifinius garsus sukiojant grojančią plokštelę ranka pirmyn ir atgal’ (LNLŽ 520; plg. *skreč-in-ti* toliau)⁴⁷, *teip-uo-ti* ‘aprišti, surišti, suveržti juostele’ (LNLŽ 591) ← *teipas* ‘lipnus elastinis bintas’ (LNLŽ 591). Nors priesaga

⁴³ Kad šią priesagą aiškiai skiria ir patys kalbos vartotojai, rodo pavieniai jos vediniai iš lietuviškų kamienų, plg. *išman-izuo-ti* ‘padaryti išmanų, suteikti išmaniųjų technologijų galimybių’ ← *išmanus* ‘panaudojantis pažangias informacinių technologijų galimybes: interaktyvus, automatizuojantis veiklą, turintis dirbtinio intelekto elementų’ (bene labiausiai išpopuliarintas *Omnitel* reklamos kampanijos 2012 m. viduryje), *sirgal-izuo-ti* ‘padaryti tokį kaip sirgalius, suteikti jo atributikos’ ← *sirgalius*, dažniausiai vartota jau sangražinio vedinio liep. n. forma *sirgalizuo-ki-s* (veiksmažodis sukurtas *Maxima* reklamos kampanijai, vykusiai 2011 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėn.).

⁴⁴ Aiškumo dėlei čia ir toliau tarp laužtinių skliaustų įrašomas /j/, kuris toje pozicijoje turėtų (arba galėtų) būti tariamas. Tai, kad taip tariama ne visada, suprantama, darybinį ryšį šiek tiek komplikuoja, nes tada pamatinis kamienas viena fonema sutrumpėja.

⁴⁵ <http://www.vlkk.lt/lit/642>.

⁴⁶ Išperkamąją nuomą interpretuojant ne kaip atliekamą veiksmažodį (padaromoji reikšmė), o kaip naudojamą finansinę priemonę (instrumentinė reikšmė).

⁴⁷ Galima interpretuoti ir kaip padaromosios reikšmės, plg. LNLŽ 521 (reikšmės apibrėžime) ‘daryti skrečą’.

-uo-ti instrumentinės kategorijos apraše DLKG praleista, bet greičiausiai tai tik neapsižiūrėjimas⁴⁸: dėl bendro šio afikso produktyvumo kaip tik tikėtina, kad vedinių bus sudaroma būtent su juo.

Galop vienas -uo-ti vedinys priklauso **atitikimo** kategorijai (*patron-uo-ti* ‘globoti kontroliuojamas įmonės’ ← *patronas* ‘globėjas’ (TŽŽ^e)) ir du – **būsenos**: vienas iš jų būdvardinis (*kreiz-uo-ti* ‘kvailioti’ (LNLŽ 280) ← (nkt.) *kreizi* ‘beprotiškas, nenormalus’ (LNLŽ 280), plg. *kreiz-ė-ti* anksčiau), kitas – daiktavardinis (*relaks-uo-ti* ‘atsipalaiduoti, poilsiauti; atostogauti’⁴⁹ (NSDB fiksuotas tik sangražinis *relaksuoti-s*, TŽŽ^e tik *relaksacija*) ← *relaksas* ‘atsipalaidavimas; poilsis’⁵⁰).

Aptariant priesagos -uo-ti veiksmažodžius minėtini ir keli **priešdėlių vediniai**. Iš jų aiškiausi du: *pa-hamburgeriuoti* ‘pasigaminti suvožtinių, hamburgerių’ ← *hamburgeriuoti* ‘daryti hamburgerius’, kur *pa-* vartojamas veiksmo trumpumo reikšme (DLKG 404)⁵¹ ir *su-moduliuoti* ‘moduliuojant (iš)gauti’ ← *moduliuoti* ‘daryti moduliaciją, keisti’, kur *su-* žymi veiksmo ribą (DLKG 402).

Kitų pavyzdžių interpretacija sudėtingesnė, sakysim, galima siūlyti tokį variantą: *de-sertifikuoti* ‘panaikinti sertifikata’ ← *sertifikuoti* ‘suteikti sertifikata’ (TŽŽ^e tik *sertifikacija*), *re-kultivuoti* ‘atkurti dirbamos žemės ankstesnę būklę’ (TŽŽ^e tik *rekultivacija*) ← *kultivuoti* ‘įdirbti, purenti dirvą’ (TŽŽ^e). Vis dėlto reikia pasakyti, kad priešdėlių *de-* ir *re-* statusas specifinis. Viena vertus, jei veiksmažodis gauna sangražos afiksą, jo negalima įterpti tarp šių priešdėlių ir šaknies (*destabilizuoti-s*, *re-organizuoti-s*, ne **de-si-stabilizuoti*, **re-si-organizuoti*), o tai rodytų, kad aptariamieji elementai šiuo atveju traktuojami kitaip, nei įprastiniai lietuvių kalbos priešdėliai⁵². Kita vertus, kai matome, kad šalia *desertifikuoti*, *rekultivuoti* vartojami veiksmažodžiai *sertifikuoti*, *kultivuoti*, yra pagrindo segmentuoti *de-*, *re-* ir, atsižvelgiant į kitus panašius atvejus (*de-centralizuoti*, *de-koduoti*, *re-investuoti*, *re-organizuoti* ir pan.), siūlyti darybinę opoziciją, kur *de-* turi reikšmę ‘atlikti priešingą veiksmą’ (plg., pavyzdžiui, *at(i)-*, žr. LKG II 275), o *re-* – ‘veiksmą atlikti iš naujo’ (plg. *at(i)-*, *per-*, žr.: LKG II 274; DLKG 406). Tokiōs interpretacijos lietuvių kalbos gramatikose nesilaikoma: DLKG vadinamieji tarptautiniai priešdėliai neminimi, o LKG, derinant diachroninį ir sinchroninį

⁴⁸ Instrumentinė -uo-ti reikšmė kitur nurodoma, žr.: LKG II 248; Jakaitienė 1973: 42.

⁴⁹ www.flf.vu.lt/dokumentai/mokslas/lietuviu_zargono_baze.pdf.

⁵⁰ http://www.vlkk.lt/lit/5537. Veiksmažodis *relaksuoti* vartojamas ir tranzityviškai (žr. toliau), tada jis (kaip denominatyvas) priklausytų jau kitai – padaromajai – kategorijai.

⁵¹ T. y. norima pasakyti, kad veiksmas vyksta ne visada: *As irgi kartas nuo karto pahamburgeriuoju namuose, tik man skaniau, kai i mesa nededama jokie prieskoniai* (http://www.supermama.lt/forumas/lofiversion/index.php/t10171.html). Veiksmažodžio *hamburgeriuoti* vartoseną nefiksuota, bet jis čia atstatomas kaip tarpinė potencinės darybos grandis: *hamburgeris* → *hamburgeri-uo-ti* → *pa-hamburgeriuoti*.

⁵² Įskaitant ir pasiskolintus iš slavų kalbų, plg.: *da-si-kasti* ‘prisikasti’ (LKG II 294), *raz-si-deg-ti* ‘užsidegti; įsidegti’ (LKŽ^e) ir kt.

požiūrį, įterpiamas skyrelis „Tarptautiniai veiksmažodžiai su priešdėliais“, kuriame sakoma, kad „[d]abartinėje lietuvių literatūrinėje kalboje yra vartojama tarptautinių veiksmažodžių su nelietuviškos kilmės priešdėliais“, bet jie „traktuojami kaip nepriešdėliniai“ (LKG II 294). Prefiksinį elementą primena ir *ko-* veiksmažodyje *ko-finansuoti* ‘finansuoti kartu’ (šalia *finansuoti* ‘aprūpinti lėšomis’ (TŽŽ^e)): galima konstatuoti jo reikšmę ‘(veikti) kartu’, bet tokių pavyzdžių labai mažai, tad ir prefiksinis to elemento statusas ginčytinas (iš aiškesnių atvejų dar plg. *ko-egzistuoti* ‘būti kartu, sugyventi’ (TŽŽ^e), t. y. ‘egzistuoti kartu’). Galop minėtinas *renatūralizuoti* (‘grąžinti natūralią būklę’): jame priešdėlio skirti negalima dėl kitos priežasties – *natūralizuoti* neturi tinkamos reikšmės (laukiama ‘daryti natūralų’, o fiksuota ‘suteikti svetimšaliui valstybės, kurioje jis nuolat gyvena, pilietybę’ (TŽŽ^e)), todėl darybos opozicijos įžiūrėti negalima.

Pabaigoje aptartini keli galimi **sangrąžos vediniai**: *pilinguoti-s* ‘šertis, nušiuoti (apie trikotažą)’, *relaksuoti-s* ‘atsipalaiduoti’ ir *socializuoti-s* ‘prisitaikyti gyventi visuomenėje’. Dėl pirmojo reikia pasakyti, kad paprasčiausiu sangrąžos vediniu jo laikyti negalima, nes laukiamasis **pilinguoti* ‘nušiuoti ar pan.’, atrodo, niekur nefiksuotas⁵³, todėl reikia įžiūrėti mišriąją – priesagos ir sangrąžos – darybą ir pamatu imti daiktavardį *pilingas* ‘pumpurų susidarymas tekstilės gaminių paviršiuje dėl trinties vartojant; tekstilės gaminių yda: kai kuriose vietose gaminio paviršiuje susidarę patvarūs pumpurai’⁵⁴ (apie tokią darybą žr. DLKG 409, nors šiuo atveju matoma reikšmė (‘vykti tam arba rasti tam, kas nusakyta pamatiniu žodžiu’) nenurodoma). Veiksmažodžio *relaksuoti-s* atveju laukiamas pamatinis žodis *relaksuoti* dažniau vartojamas kaip intranzityvinis (‘atsipalaiduoti, poilsiauti; atostogauti’⁵⁵), o tranzityvinių pavyzdžių mažiau⁵⁶. Jei *relaksuoti-s* vedamas iš tokiškos tranzityvinės vartosenos, vedinys laikytinas objektiniu – t. y. neįžiūrint aktyvaus veikėjo, kurio veiksmas nukreipiamas į save patį (DLKG 408). Kita vertus, gali būti, kad sangrąžos afiksas prie intranzityvinio *relaksuoti* buvo pridėtas tiesiog pleonastiškai, plg.: *bijoti-s*, *gulti-s*, *sėsti-s* šalia *bijoti*, *gulti*, *sėsti* ir pan. (DLKG 407). Veiksmažodis *socializuoti-s* (TŽŽ^e tik *socializacija*) turi būti išvestas iš tranzityvinio *socializuoti*, nors reikia pripažinti, kad šis taip pat retai vartojamas⁵⁷. Šiuo atveju irgi įžiūrėti na objektinė reikšmė (nėra aiškaus į save nukreipto veiksmo).

⁵³ Veiksmažodis *pilinguoti* ‘šveisti odą’ yra homonimas: jo pamatinis daiktavardis *pilingas* ‘odos šveitimas; šveitiklis’ atitinka angl. *peeling*, o čia aptariamo veiksmažodžio pamatas *pilingas* ‘tekstilės pumpuravimasis’ atspindi angl. *pillling*.

⁵⁴ <http://www.vlkk.lt/lit/2468>.

⁵⁵ www.flf.vu.lt/dokumentai/mokslas/lietuviu_zargono_baze.pdf.

⁵⁶ Pvz.: *J. Miltinio teatras vasarą žiūrovus nutarė relaksuoti gero humoro doze ir pastatė komediją* (<http://www.sekunde.lt/kultura/teatras-sukrestus-ziurovus-prajuokins/>).

⁵⁷ Plg. kontekstą, kur iš eilės eina abu – tranzityvinis ir sangrąžinis – veiksmažodžiai: *Kaip ir šeima, mokykla turi formalią teisę [vaiką] socializuoti. Tai antroji vaiko bendruomenė po šeimos, kur vaikas socializuojasi* (http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2006~D_20060705_095322-10363/DS.005.0.02.ETD).

Kalbant apie kaitybos klasių produktyvumą, reikia pasakyti, kad priesaga *-uo-ti* ir dėl savo adaptacinės funkcijos, ir dėl darumo gausina su ja siejamą kaitybos modelį, kurio (1) es. l. kamienas turi *a* tipo afiksų rinkinį, prieš kurį dėl susidarančio hiato įterpiamas /j/, (2) būt. k. l. kamienas turi *o* tipo afiksų rinkinį ir prieš jį (t. p. dėl hiato) eina /av/ vietoj bendr. ir es. l. kamieno /uo/, t. y. *-uo-ti*, *-uoj-a*, *-av-o*.

5. Priesaga (baigmuo) *-in-ti*

Priesaga arba baigmuo *-in-ti* yra panašaus dažnio kaip ir *-uo-ti* – ją (jį) turi 59 veiksmažodžiai, iš kurių pirmiausia aptartini **darybiškai neskaidūs**. Tokių leksemų yra 9: *disturb-in-ti* ‘trukdyti, atitraukti dėmesį’, *headhunt-in-ti* ‘ieškoti naujų darbuotojų, pervilioti juos iš kitų darboviečių’, *klik-in-ti* ‘spaudinėti naudojantis pelės mygtuku ar pan.’ (LNLŽ 269; NSDB tik priešdėlinis *pa-klikinti*)⁵⁸, *offtop-in-ti* ‘rašyti internete ne pagal temą’ (LNLŽ 374)⁵⁹, *print-in-ti* ‘spausdinti iš kompiuterio’ (LNLŽ 468)⁶⁰, *promot-in-ti* ‘skleisti kokias nors idėjas, agituoti už jas’ (LNLŽ 476), *skip-in-ti* ‘praleisti kokią nors veiklą’ (LNLŽ 519), *tiun-in-ti* ‘tobulinti transporto priemonės (dažniausiai automobilio) savybes’ (LNLŽ 595; plg. *tiuning-uo-ti* anksčiau), *zep-in-ti* ‘nuotolinio valdymo pulteliu perjunginėti TV programas, ypač siekiant išvengti reklamos’.

Tokiais atvejais reikia pripažinti, kad priesaga *-in-ti* atlieka tik skolinio morfologinės adaptacijos funkciją⁶¹ – lietuvių kalboje ir čia laikomasi netiesioginio įterpimo strategijos, bet dabar jau matyti, kad tam pasitelkiamos dvi priesagos – *-uo-ti* ir *-in-ti*. Pirmoji, kaip jau minėta, laikytina produktyviausiu verbalizacijos (denominatyvų vedybos) afiksų, o antroji išsiskiria priežastine ir padaromąja (ypač dažni būdvardiniai vediniai) reikšmėmis (LKG II 263–264; Jakaitienė 1973: 18, 21; DLKG 387, 399). Tai, kad būtent tokioms semantikos priesaga vartojama adaptuojant skolinius, nėra atsitiktinumas – kaip jau minėta, priežastinės ir padaromosios reikšmės afiksai šią funkciją atlieka ir ne vienoje kitoje pasaulio kalboje (tai antrasis netiesioginio įterpimo strategijos tipas, žr. Wohlgemuth 2009: 97–98). Suprantama, matant dvi priesagas, turinčias tą pačią paskirtį, kyla klausimas, ar tarp jų negalima išvelgti tam tikros distribucijos. Iš medžiagos matyti, kad *-uo-ti* prototipiškai vartojama adaptuojant vadinamuosius tarptautinius veiksmažodžius, t. y. „rimtąją“ specialiąją leksiką, kuri

⁵⁸ Plg. dktv. *klikas*, bet čia reikšmė siauresnė (‘internetinės nuorodos paspaudimas’), todėl pamatiniu jo laikyti negalima.

⁵⁹ Sutrumpintas iš *offtopic-in-ti* (žr. toliau) arba trumpinant pamatinį kamieną tiesiai pasidarytas iš *offtopikas*, jame įžiūrint priesagą *-ik-* (tada šis veiksmažodis priskirtinas prie darybiškai skaidžių padaromosios kategorijos vedinių, žr. apie juos toliau).

⁶⁰ Plg. dktv. *printas* reikšme ‘spausdintinės reklamos maketas’, bet dėl semantikos siaurumo jo pamatiniu laikyti negalima.

⁶¹ Išimtis – *offtopinti*, nes šis veiksmažodis, kaip jau minėta, gali būti atsiradęs dėl trumpinimo.

kilmės požiūriu dažnai turi klasikinių kalbų šaknis, o štai *-in-ti* laikytina prototipiniu nestandartinės – slengo, žargono, šnekamosios (t. y. „nerimtosios“) kalbos skolintų (dažniausiai – iš anglų kalbos) veiksmažodžių adaptacijos afiksu. Tą skirtumą kalbantieji, beje, gerai jaučia ir, sakysim, niekam nešauna į galvą vadinamąjį tarptautinį veiksmažodį (kad ir retą) savo tekste kaip nors pažymėti, o štai skolinius su *-in-ti* viešuose (nors kiek oficialesnio pobūdžio) tekstuose linkstama skirti kabutėmis, kursyvu ar pan. Taip skaitytojui parodoma, jog autorius nestandartinių tų žodžių pobūdį aiškiai suvokia⁶², plg., sakysim, veiksmažodžio (*pa-*)*trol-in-ti* ‘(iš)provokuoti, (pa)erzinti, apsimetinėti, apgaudinėti (ppr. skaitmeninėje erdvėje)’ ir jo veiksmo pavadinimo (*pa-*)*trolin-im-as* vartoseną (cituojant papildomai pajuodinta)⁶³:

Liberalams nepavyko „**patrolinti**“ A. Zuoko⁶⁴

Tūlas komentarų trolis dažnai net pats nesuvokia, jog jis yra trolis: jis dar nėra perkandęs efektyvaus *trolinimo* principų⁶⁵

Bet (be jokio skyrimo, greičiausiai siekiant neformalesnio stiliaus):

Viceministras nepasidavė brito **trolinimui**, tik lietuviai to nesuprato [antraštė]

Britų europarlamentaras neuždavė klausimo, jis **trolino** ir buvo ramiai nuleistas ant žemės [teksto sakiny] ⁶⁶

Suprantama, kaip jau ir buvo užsiminta, turime kalbėti apie prototipines priesagų funkcijas, o ta išlyga svarbiausia *-uo-ti* atveju: šis afiksas kartais gali būti pasitelkiamas ir tiesioginei skolinių, nepriskirtinų tradiciniams tarptautiniams žodžiams, adaptacijai, plg., sakysim, retesnę *print-uo-ti* (LNLŽ 468) šalia dažnesnio *print-in-ti* (< angl. *print*). Kita vertus, tokioms išlygos kalbant apie *-in-ti* nereikia: tarptautiniai veiksmažodžiai ją pridodant tiesiogiai niekada neadaptuojami. Žinoma, tai nereikia, kad ši priesaga apskritai negali eiti su „rimtaisiais“ kamienais (plg. *aktyv-in-ti*, *modern-in-ti*, *sistem-in-ti* ir pan.)⁶⁷, bet skirtumas čia tas, kad *-in-ti* tokiu atveju arba (1) sinchroniškai

⁶² Apie neologizmų skyrimą tekste plačiau žr.: Girčienė 2005; Marcinkevičienė 2006.

⁶³ Ši leksema įdomi ir tuo, kad nesunku datuoti jos išpopuliarėjimą viešajame (oficialesniame) diskurse – tai įvyko šį veiksmažodį pavartojus Liutaurui Ulevičiui, motyvuojant savo veiksmus Vytauto Gapšio atžvilgiui 2012 m. spalio mėn., pavyzdžiui: *Vėliau, aiškindamas savo elgesio motyvus, L. Ulevičius pareiškė, kad jis „trolino“ ir bandė V. Gapšį. Esą tai tebuvo provokacija, o „darbietis“ egzaminą išlaikė.*

(<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vtek-nusprende-pradeti-tyrima-del-luleviciaus.d?id=59825093>). Sinchroniškai šį veiksmažodį galima laikyti vediniu, nes šalia jo vartojamas ir dktv. *trolis* ‘provokatorius (ppr. skaitmeninėje erdvėje)’, tik tokia darybos reikšmė – atitikimo – priesagai *-in-ti* šiaip jau nebūdinga (žr. toliau).

⁶⁴ Straipsnio antraštė, <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/liberalams-nepavyko-patrolinti-a-zuoko.d?id=63134216>.

⁶⁵ <http://pilietis.delfi.lt/voxpathuli/lietuva-tevyne-troliu-ir-varguoliu.d?id=57638265>.

⁶⁶ <http://pilietis.delfi.lt/voxpathuli/viceministras-nepasidave-brito-trolinimui-tik-lietuviai-to-nesuprato.d?id=61829403>

⁶⁷ Plg. Žilinskienės (2004: 172) teikiamus dalykinio stiliaus tekstų tyrimo duomenis, iš kurių matyti, kad su skolintomis šaknimis dažniausiai eina priesaga *-(iz)uo-ti* (94 %), o *-in-ti* pasitaiko retai (6 %). Panašūs ir Mikielionienės (2000: 90–

atlieka darybinę funkciją (*aktyvus* → *aktyv-in-ti* kaip *mažas* → *maž-in-ti*), arba (2) yra atsiradusi vietoj skolinį adaptuojant natūraliai pridėtos *-uo-ti*, nes vengiant svetimio elemento *-iz-* siūloma visą priesagą keisti į *-in-*, plg. *modern-izuo-ti* ir *modern-in-ti*⁶⁸.

Aptarus adaptuotų leksemų problematiką, galima pereiti prie likusiųjų veiksmažodžių, kuriuos jau galima laikyti **darybiškai skaidžiais**, nes šalia jų lietuvių kalboje vartojami bendrakamieniai daiktavardžiai ir (rečiau) būdvardžiai. Tiesa, reikia pasakyti, kad dalis pamatinių žodžių, sprendžiant subjektyviai ir remiantis preliminariais „Google“ paieškos duomenimis, yra reti ar net labai reti (plg., sakysim, toliau minimus *downloadas*, *refrešas*, *seivas* ir kt.), todėl manyti, kad jie funkcionuoja kaip pamatiniai atitinkamiems veiksmažodžiams (*download-in-ti*, *refreš-in-ti*, *seiv-in-ti*) galima tik su išlygomis. Leidžiantis į detalesnę analizę, reikėtų fiksuoti ne tik šių, bet ir visų kitų pamatinių žodžių ir vedinių dažnį (idealiu atveju – reprezentatyviame tekстыne), todėl šiame straipsnyje situacija supaprastinama ir tokie duomenys nerenkami.

Daugiausia veiksmažodžių (iš viso 29) priklauso **padaromajai** kategorijai, o juos parafrazuojant, be jau *-uo-ti* analizėje minėtų *daryti*, (*su-*)*kurti*, *atlikti*, *užsiimti*, kai kur tiktų pavartoti ir *kelti* (plg. *fleiminti* – ‘kelti kivirčą, diskusijas’). Iš pradžių verta suminėti aiškesnius atvejus, o vėliau pereiti prie sudėtingesnių: *bitboks-in-ti* ‘balsu atkartoti muzikos instrumentų (dažniausiai mušamųjų) garsus’ (LNLŽ 81: *bytboksinti*) ← *bitboksas* ‘vokalinė perkusija’ (NSDB, plg. *bytboksas* LNLŽ 81), *blog-in-ti* ‘rengti, rašyti blogą’ (LNLŽ 86) ← *blogas* ‘tinklaraštis’ (NSDB ir LNLŽ 86), *breinstorm-in-ti* ‘grupei žmonių spontaniškai išsakyti visas į galvą šaunančias mintis, siekiant rasti kuo geriausią sprendimą’ ← *breinstormas* ‘minčių lietus’⁶⁹ (NSDB), *brend-in-ti* ‘skleisti informaciją apie prekės ar visos kompanijos ženklą bei su jais susijusius dalykus’⁷⁰ ← *brendas* ‘prekės ženklas’ (internetinė vartoseną⁷¹), *bug-in-ti* ‘rasti klaidų kompiuterio programose dėl tam tikrų sutrikimų’ (LNLŽ 55, 96) ← *bugas* ‘netikslumas programoje, klaida’ (LNLŽ 55, 96)⁷², *downlaud-in-ti* ‘parsiųsti informaciją iš interneto’ (LNLŽ 145) ← *downloadas* ‘duomenų parsisiuntimas’ (LNLŽ 133), *drift-in-ti* ‘važiuoti automobiliu atliekant kontroliuojamąjį šoninį slydimą (driftingą)’ (LNLŽ 149)

93) duomenys: pavyzdžiui, *padaromajai* kategorijai priskirti 346 veiksmažodžiai, turintys priesagą *-(iz)uo-ti* ir svetimės kilmės šaknį, o štai priesagą *-in-ti* ir skoliną šaknį turi tik 19 leksemų.

⁶⁸ Toks siūlymas pirmąsyk išsakytas Ramūno Bytauto 1912 m. ir vėliau kalbininkų palaikytas, apie tai žr. Drotvinas 2001: 5.

⁶⁹ <http://www.vlkk.lt/lit/104625>.

⁷⁰ *Padaromajai* kategorijai priskiriama interpretuojant kaip ‘kurti brendą’ arba ‘teikti brendo ypatybių’.

⁷¹ Pvz.: *Didžiulį brendo žinomumą ir jo įvaizdį keičia tai, kaip produktas/brendas verčia vartotoją jaustis* [...] *Sakoma, kad universitetai taip pat bus brendinti ir taps žinių bankais*.

(http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20090908_193947-71172/DS.005.1.01.ETD).

⁷² *Padaromajai* kategorijai priskiriama remiantis interpretacija ‘programai daryti klaidas’ (arba ‘programuojant daryti klaidas’ (plg. LNLŽ 55)); LNLŽ 55 fiksuota ir instrumentinė vartoseną – ‘(žaidimuose) išnaudoti kūrėjų paliktą klaidą’.

← *driftas* ‘važiavimas slystant kontroliuojamu šoniniu slydimu posūkiuose’ (NSDB ir LNLŽ 148; plg. *drifting-uo-ti* anksčiau), *dubstep-in-ti* ‘groti dubstepą’ ← *dubstepas* ‘elektroninės šokių muzikos žanras, išsiskiriantis niūria nuotaika, praretėjusiu ritmu, pagrindinis akcentas yra bosas’⁷³ (internetinė vartoseną⁷⁴), *feik-in-ti* ‘klastoti’ ← *feikas* ‘klastotė’ (NSDB⁷⁵), *fleim-in-ti* ‘diskutuoti, ginčytis internete’ (LNLŽ 176) ← *fleimas* ‘įžeidžiantis, neetiškas pranešimas forume; kivirčas, aršios diskusijos’ (LNLŽ 176), *flūd-in-ti* ‘rašyti diskusijų forumuose gausiai ir ne pagal temą’ (LNLŽ 17) ← *flūdas* ‘tų pačių pranešimų, žinučių kartojimas, užvertimas informacija’ (NSDB ir LNLŽ 178), *hak-in-ti* ‘nelegaliai naudotis kompiuterine programine įranga, žaidimais ir kt.’ (LNLŽ 209) ← *hakas* ‘nelegalus programinės ar aparatinės įrangos pakeitimas’ (NSDB ir LNLŽ 208), *laik-in-ti* ‘paspausti mygtuką *Patinka (Like) Facebook* tinkle’ ← *laikas* ‘mygtuko *Like* paspaudimas *Facebook* tinkle’⁷⁶ (internetinė vartoseną⁷⁷), *master-in-ti* ‘parengti muzikos įrašą, kompiuterinį žaidimą ir pan. skelbti (platinti)’ ← *masteris* ‘garso korektūra, įrašo suvedimas ruošiant kūrinį leidybai’ (LNLŽ 321; plg. *masteri-uo-ti* anksčiau), *offtopic-in-ti* ‘rašyti internete ne pagal temą’ ← *offtopic’as* ‘pasiakymas, nuomonė ne pagal temą; nukrypimas nuo temos (ppr. forume)’ (NSDB ir LNLŽ 374; plg. *offtop-in-ti* anksčiau), *parkūr-in-ti* ‘užsiimti parkūru’ ← *parkūras* ‘sportinio tipo veikla, kurios pagrindinis principas yra judėjimas įveikiant kliūtis, patekimas iš vienos vietos į kitą kiek įmanoma greičiau ir efektyviau’⁷⁸ (NSDB), *pijar-in-ti* ‘skleisti informaciją, viešinti, reklamuoti’ ← *pijaras* ‘viešieji ryšiai, jų veiksmas (-ai)’ (internetinė vartoseną⁷⁹), *post-in-ti* ‘paskelbti pranešimą internete’ (LNLŽ 454) ← *postas* ‘įrašas el. erdvėje (forume, bloge, soc. tinklo paskirtyje ir pan.)’ (LNLŽ 454), *refreš-in-ti* ‘iš naujo atsiųsti tinklapį’ (LNLŽ 492) ← *refrešas* ‘informacijos atnaujinimas tinklapyje’ (internetinė vartoseną⁸⁰), *seiv-in-ti* ‘išsaugoti kompiuterio atmintyje’ (LNLŽ 510) ← *seivas* ‘failas su išsaugota informacija’ (LNLŽ 510), *skeč-in-ti* ‘piešti eskizus’ (LNLŽ 518) ← *skečas* ‘eskizas’ (LNLŽ 518; plg. *skeč-uo-ti* anksčiau), *spam-in-ti* ‘siųsti nepageidaujamus el. laiškus’ (LNLŽ 531) ← *spamas* ‘nepageidaujama informacija, reklama; el. pašto šiukšlės’ (LNLŽ 531),

⁷³ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Dubstep>.

⁷⁴ Pvz.: *iTAL tEK: daugelis pasakytų, jog tai, ką darau anaipitol nėra dubstepas* (straipsnio antraštė), <http://www.ore.lt/2009/09/ital-tek-daugelis-pasakytu-jog-tai-ka-darau-anaipitol-nera-dubstepas>.

⁷⁵ T. p. <http://zodynas.kriu.lt/zodis/feikas>. Kita galima reikšmė – ‘apsimetėlis’, kuri leistų šį veiksmažodį priskirti ir atitikimo kategorijai (‘elgtis kaip apsimetėliui’).

⁷⁶ Padaromajai kategorijai priskiriamas darybinę reikšmę interpretuojant kaip ‘atlikti mygtuko *Like* paspaudimą’.

⁷⁷ Plg. pamatinį žodį ir priešdėlinį *pa-laikinti*, vartojamus šalia vienas kito: *Sveiki, Norėjau pasiteirauti[,] gal kas susidūrėte su Facebook like'ų skriptų[=-u], kuris apgaule priverčia palaikinti FB puslapius*. (<http://uzdarbis.lt/t262173/facebook-likeoe-skriptas/>).

⁷⁸ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Park%C5%ABras>.

⁷⁹ Plg. pamatinį žodį ir vedinį tame pačiame tekste: [...] *užsakovas galiausiai susidaro realų vaizdą: ko jis nori ir kaip jam gali padėti nevisagalis „pįjaras“*. [...] *Pačioje pradžioje, išgirdus, ko gi iš tiesų nori užsakovas, vėliau gali padėti užbėgti už akių klausimams: „O kodėl mes „nepįjariname“ šito mano projekto?“* (<http://pilietis.delfi.lt/voxpopuli/nenaudingas-pįjaras-pinigai-i-bala.d?id=19086402>).

⁸⁰ Pvz.: *Anksčiau ieidavau i tema ir gryzdavau atgal su back klavisu. Dabar gryzta ir is karto daro puslapio refresha* ([http://banga.balsas.lt/lt/2forum.showPosts/232724.541-\(3031035793\)](http://banga.balsas.lt/lt/2forum.showPosts/232724.541-(3031035793))).

treid-in-ti ‘prekiauti akcijomis, spekuliuoti akcijų biržoje’ (plg. LNLŽ 602, kur fiksuota kita reikšmė — ‘mainyti’) ← *treidas* ‘sandoris biržoje’ (internetinė vartoseną⁸¹), *upload-in-ti* ‘perduoti (nusiųsti) duomenis’ (LNLŽ 615) ← *uploadas* ‘failo (nu)siuntimas iš savo kompiuterio į serverį’ (LNLŽ 32), *zoom-in-ti* ‘optiškai artinti’ (LNLŽ 666; NSDB tik priešdėlinis *pri-zoominti*⁸²) ← *zūmas* ‘vaizdo mastelio pokytis’⁸³.

Padaromajai kategorijai priklauso ir keli būdvardiniai *-in-ti* vediniai, tik reikia iš karto atkreipti dėmesį į tai, kad būtent jie standartinėje kalboje vyrauja, o NSDB tokių veiksmažodžių mažai. Paprasčiausia vedinio *turb-in-ti* ‘daryti ką greitesnį, spartesnį’ (LNLŽ 610; NSDB tik priešdėlinis *pa-turbinti*) interpretacija: ← *turbo* ‘greitas; galingas; labai geras ir pan.’ (internetinė vartoseną⁸⁴). Jei sutinkama, kad pamatinis kamienas gali būti trumpinamas – atmetama jo priesaga⁸⁵, padaromosios kategorijos vediniais galima laikyti ir šiuos 2 veiksmažodžius: *komerc-in-ti* ‘pritaikyti veiklai, iš kurios siekiama pelno’ ← *komerc-in-is* ‘prekybinis; orientuotas į pelną’ (TŽŽ^e)⁸⁶, *kompakt-in-ti* ‘mažinti, glaudinti’ (NSDB tik priešdėlinis *su-kompaktinti*) ← *kompakt-išk-as* ‘tankus, glaudus, suspaustas’ (TŽŽ^e). Prie tokių būdvardinių vedinių reikšmės požiūriu šlietinas ir vienas daiktavardinis veiksmažodis, kurį galima parafrazuoti kaip ‘daryti toki, kad įgytų pamatinio žodžio nusakomų ypatybių’: *pops-in-ti* ‘daryti banalų, lėkštą’ (LNLŽ 453) ← *popsas* ‘populiarusis menas’ (NSDB ir LNLŽ 452)⁸⁷ (plg. tokios pačios darybinės semantikos *glamūr-izuo-ti*, minėtą anksčiau).

Suteikimo reikšmę turi 3 veiksmažodžiai: *ban-in-ti* ‘apriboti interneto vartotojo galimybę reikštis komunikacinėje kokio nors tinklapio dalyje’ (LNLŽ 62) ← *banas* ‘uždraudimas prisijungti; bloka-vimas; pašalinimas, uždraudimas tam tikram laikui (el. erdvėje)’ (LNLŽ 60)⁸⁸, *link-in-ti* ‘nukreipti į kitą interneto tinklalapį naudojant interneto sąsają’ (LNLŽ 303) ← *linkas* ‘hipertekstinė nuoroda’ (LNLŽ 303), *tag-in-ti* ‘pažymėti esminiais (paieškos) žodžiais’ (plg. LNLŽ 586, bet kita reikšmė –

⁸¹ Pvz.: *Pirmasis treidas USD/JPY. Paimtas penktadienį*

(<http://nepriklausomas.wordpress.com/2009/05/03/pirmasis-treidas-usdjpy-paimtas-penktadieni/>).

⁸² NSDB teikiamas pavyzdys remiasi žodžių žaismu: *PAŽADINK ZOOM GALIAS. „PRIZOOMINK“ SAU BUTĄ! 3 kartus gauk pajamų į savo sąskaitą ir 3 kartus atsiskaityk ZOOM kortele*. Kaip matyti, čia „Zoom“ yra kortelės pavadinimas, tad veiksmažodį (*pri-*)*zoominti* tokiaime kontekste iš dalies galima interpretuoti ir kaip instrumentinės reikšmės (‘naudotis „Zoom“ kortele’).

⁸³ <http://saitynas.lt/zargonas/z%C5%Abmas>.

⁸⁴ Pvz.: *Turbo pokerio turnyrai - tai turnyrai, kuriuose blind'ų lygiai kyla greičiau nei įprastuose pokerio turnyruose. Turbo turnyrai tapo labai populiarūs* (<http://ltupoker.com/lt/turbo-pokerio-turnyru-strategija>).

⁸⁵ Žr. Urbutis 1978: 198–208, plg. ypač 202 apie skolinių (tarptautinių žodžių) interpretaciją.

⁸⁶ Kitas variantas – sieti su dktv. *komerc-ij-a* ‘prekyba; ekonominė veikla, kuria siekiama pelno’ (TŽŽ^e) – ‘suteikti komercijos ypatybių’.

⁸⁷ Kitas variantas – įžiūrėti pamatinio kamieno trumpinimą (žr. toliau) ir sieti su bdv. *pops-in-is* ‘priklausantis popsui’ (LNLŽ 452).

⁸⁸ Galima ir padaromosios reikšmės interpretacija, bet plg. įprastinius junginius (*už)dėti, nuimti, gauti baną* (LNLŽ 60) ir pan., kurie rodo suteikimo semantiką.

‘piešti graffiti piešėjo ar jo komandos autografus, stilizuotus parašus (tagus)’ ← *tagas* ‘paieškos žodis, žymė’ (internetinė vartoseną⁸⁹).

Antra pagal gausumą *-in-ti* vadinių grupė priklauso **instrumentinei** kategorijai – iš viso 12 veiksmažodžių: *čat-in-ti* ‘dalyvauti interneto pokalbiuose (čatuose)’ (LNLŽ 121: *čiatinti*) ← *čatas* ‘internetinių pokalbių tekstinėmis žinutėmis kanalas’ (LNLŽ 121: *čiatas*), *dekupaž-in-ti* ‘dekoruoti daiktus dekupažo technika’ ← *dekupažas* ‘daiktų dekoravimo įvairiais piešinėliais technika’⁹⁰ (internetinė vartoseną)⁹¹, *drink-in-ti* ‘gerti alkoholi’ ← *drinkas* ‘alkoholinis gėrimas’ (NSDB), *feisbuk-in-ti* ‘dalyvauti feisbuko (*Facebook*) socialiniame tinkle’ (LNLŽ 171) ← *feisbukas* ‘socialinis tinklas *Facebook*’ (internetinė vartoseną⁹²), *fotošop-in-ti* ‘dirbti kompiuterine vaizdo failų redagavimo programa’ ← *fotošopas* ‘*Adobe Photoshop* šeimos ar kita nuotraukų redagavimo programa’ (internetinė vartoseną⁹³), *geim-in-ti* ‘žaisti kompiuterinius žaidimus’ (LNLŽ 193) ← *geimas* ‘(kompiuterinis) žaidimas’ (LNLŽ 193), *gūgl-in-ti* ‘ieškoti paieškos sistemoje *Google*’ (LNLŽ 206) ← *gūglas* ‘internetinės paieškos sistema *Google*’ (NSDB), *jutūb-in-ti* ‘naršyti jutūbe’ ← *jutūbas*, *-ė* ‘vaizdo įrašų svetainė *YouTube*’ (internetinė vartoseną⁹⁴), *kapslok-in-ti* ‘rašyti kompiuteriu didžiosiomis raidėmis (įsijungus mygtuką *Caps Lock*)’ ← *kapslokas* ‘mygtukas *CapsLock*; tekstas vien didžiosiomis raidėmis’ (internetinė vartoseną⁹⁵), *skreč-in-ti* ‘naudoti tam tikrą didžėjų improvizacijos techniką — skrečą’ (LNLŽ 520) ← *skrečas* ‘miksavimo technika, naudojama išgaunant specifinius garsus sukiojant grojančią plokštelę ranka pirmyn ir atgal’ (LNLŽ 520; plg. *skreč-uo-ti* anksčiau⁹⁶), *šop-in-ti* ‘(apsi)pirkti’ (LNLŽ 578; NSDB tik sangražinis *šopinti-s*) ← *šopas* ‘parduotuvė’ (NSDB ir LNLŽ 578), *tviter-in-ti* ‘naudotis tviterio (*Twitter*) sistema’ ← *tviteris* ‘nemokama trumpa paraščių bei socialinių tinklų paslauga *Twitter*, leidžianti jos vartotojams siųsti ir skaityti trumpas

⁸⁹ Pvz.: *gali uždėti tagus, ir surasti nuotraukas pagal juos* (<https://www.flickr.com/groups/liteire/discuss/77713/>).

⁹⁰ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Dekupa%C5%BEas>. *Dekupažas* gali būti suprantamas ne tik kaip technika, bet ir kaip pats veiksmas – tada denominatyvas yra padaromosios reikšmės.

⁹¹ Pvz.: *Šiame paprastai parašytame, gausiai iliustruotame dekupažo pradžiamokslyje nuosekliai išdėstyta teorinė dekupažo technikų dalis ir dekoravimo pamokos. Savo darbus pristato gabūs dekupažo meistrai iš Lietuvos, Australijos, Rusijos ir Ispanijos* (<http://www.knyguklubas.lt/index.php?cl=details&anid=1cdb1747>).

⁹² Pvz.: *Feisbuke išplatintas chuliganiško pasivažinėjimo įrašas nepraslydo pro policijos akis* (<http://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/nusikaltimai-ir-nelaimes/feisbuke-isplatintas-chuliganisko-pasivazinejimo-ir-asas-nepraslydo-pro-policijos-akis-429443>).

⁹³ Plg. pamatinį žodį ir jo vedinio veiksmo pavadinimą tame pačiame tekste: *Visagalis fotošopas: merginos pažinčių svetainėje ir realybėje* (antraštė) [...] *Kairėje pusėje merginos taip, kaip atrodo realybėje, o dešinėje – po „fotošopini-mo“* (<http://www.balsas.lt/naujiena/606221/visagalis-fotosopas-merginos-pazinciu-svetaineje-ir-realybeje>).

⁹⁴ Pvz.: *Tada jutūbas mane suklaidino, tą dainelę mačiau jutūbėj, o ten berods buvo parašyta meaning of life* (<http://www.nea.lt/wap/forum;zinutes;tv;a4d4d0f9;1;ASC;gn2on6379u4uq81ki1jg0dfkb3>).

⁹⁵ *Vienam viskas juokinga, kitam kapslokas užsiklynijo* (<http://www.lndp.lt/diskusijos/viewtopic.php?f=9&t=6362>); *turėjo būt kapslokas, bet neveikia čia jaučiu* (<http://www.strike.lt/diskusijos/showthread.php?4267-Susipa%FEinkime-!-Strike-It-%FEaid%EBj%F8-foto-galerija/pa-ge99>).

⁹⁶ Galima ir padaromosios kategorijos interpretacija.

žinutes⁹⁷ (NSDB), *vap-in-ti* ‘naršyti mobiliajame internete su technologija WAP’ ← *wap'as* ‘protokolų rinkinys, sukurtas mobiliems įrenginiams, siekiant suteikti šių įrenginių vartotojams patogų priėjimą prie interneto’ (internetinė vartoseną⁹⁸).

Likusios darybos kategorijos negausios, turi tik pavienių pavyzdžių. Tris veiksmažodžius galima priskirti **dalyvavimo** kategorijai – ‘dalyvauti tame, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’ (DLKG 393): *drag-in-ti* ‘dalyvauti (dažniausiai) automobilių lenktynėse nedideliame tiesiame kelio ruože variklio galingumui įvertinti’ (LNLŽ 146) ← *dragas* ‘traukos lenktynės’ (NSDB ir LNLŽ 146), *flesh-mob-in-ti* ‘dalyvauti masinėje pramogoje flešmobe’ ← *flešmobas* ‘nepažįstamų žmonių iš anksto suderinti, ppr. internetu, bendri vieši veiksmai, labiau skirti pasismaginti’⁹⁹ (internetinė vartoseną¹⁰⁰), *reiv-in-ti* ‘šėlti vakarėliuose’ (LNLŽ 493) ← *reivas* ‘masinis, didelis elektroninės muzikos renginys’ (LNLŽ 493)¹⁰¹. Vienas vedinys turi **atitikimo** kategorijos reikšmę: *paparac-in-ti* ‘persekiuojant fotografuoti garsenybes, dirbti paparaco darbą’ ← *paparacas* ‘fotografas, kuris persekioja garsenybes, kad nufotografuotų neprašęs leidimo, o nuotraukas parduotų bulvarinei spaudai’ (TŽŽ^e). Jei pripažįstamas kamieno trumpinimas, **būsenos** kategorijai galėtų priklausyti vienas būdvardinis vedinys: *multitask-in-ti* ‘daryti kelis darbus vienu metu’ ← *multitask-in-is* ‘atliekantis kelis darbus, užduotis vienu metu, daugiafunkcis’ (internetinė vartoseną¹⁰²).

Lyginant NSDB fiksuotų *-in-ti* denominatyvų kategorijas su aprašytomis gramatikose ir kituose tyrimuose (iš esmės atspindinčiuose standartinės kalbos padėty), iš karto matyti didelis skirtumas. Formuluojant paprastai, aptartųjų veiksmažodžių darybinė semantika labiau primena *-uo-ti* reikšmių sistemą (žr. anksčiau) – ypač daiktavardinių padaromosios kategorijos vedinių gausa. Kitokia standartinės lietuvių kalbos priesagos *-in-ti* semantika: nors ir jai būdinga padaromoji reikšmė, bet dauguma vedinių yra būdvardiniai¹⁰³, pasitaiko tik vienas kitas atitikimo reikšmės darinys¹⁰⁴, visai nežinoma instrumentinių ir dalyvavimo kategorijų veiksmažodžių (LKG II 265; Jakaitienė 1973: 21–

⁹⁷ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Twitter>.

⁹⁸ Pvz.: *Visi bloguose raso apie WAP'a. Kodel gi ir man neparasius. Taigi, WAP'e sumazejo creatoriniu svetainiu. Visi dabar raso blogus* (<http://blo.lt/mano~irasas~296.html>). Beje, ir veiksmažodis, ir jo pamatinis žodis šiuo metu jau laikytini istorizmais.

⁹⁹ http://www.flf.vu.lt/dokumentai/mokslas/lietuviu_zargono_baze.pdf.

¹⁰⁰ Pvz.: „Pacers“ aukštaūgis prekybos centre surengė flešmobą pagal „Gangnam style“ (antraštė), <http://www.balsas.lt/naujiena/626848/pacers-aukstaugis-prekybos-centre-surenge-flesmoba-pagal-gangnam-style>.

¹⁰¹ Kaip matyti, veiksmažodžio reikšmė jau kiek nutolusi nuo darybinės.

¹⁰² Pvz.: *Gali būti naudojamas kaip multitaskinis / daugiafunkcinis device'as.* (<http://www.skelbiu.lt/skelbimai/htc-evo-4g-15532129.html>).

¹⁰³ Jei pamatinis žodis daiktavardis, tada laukiama reikšmės ‘laipsniškai daryti tuo, versti tuo, suteikti ypatybių to, kas pasakyta pamatiniu žodžiu’: *garai* → *gar-in-ti*, *lietuvis* → *lietuv-in-ti*, *karas* → *(su-)kar-in-ti*, *auksas* → *auks-in-ti* (DLKG 388).

¹⁰⁴ Paprastai judėjimo semantikos, pvz.: *mėkl-in-ti* ‘būti, eiti kaip mėklai’ ← *mėkla*, *vėžl-in-ti* ‘eiti lėtai, nerangiai (kaip vėžliui)’ ← *vėžlys* ir pan. (žr.: LKG II 265; Jakaitienė 1973: 22).

22; DLKG 393). Toks skirtumas turėtų būti atsiradęs dėl paralelinio veiksmažodžių ir daiktavardžių skolinimosi – istorinės darybos lietuvių kalboje daugeliu atvejų čia iš tiesų nėra buvę, veiksmažodžiai tik adaptuoti prijungiant priesagą *-in-ti*, bet dabar jau galima kalbėti apie sinchroninius darybos santykius, todėl reikia konstatuoti ir darybos kategorijas, kurios tai priesagai standartinėje kalboje nebūdingos.

Pabaigoje minėtini 4 **priešdėliniai vediniai**: *pa-klikinti* ‘paspausti naudojantis pelės mygtuku ar pan.’ ← *klikinti* ‘spausti (spaudinėti) naudojantis pelės mygtuku ar pan.’ (momentinė reikšmė, LKG II 282), *pa-turbinti* ‘padaryti ką greitesnį, spartesnį’ ← *turbinti* ‘daryti ką greitesnį, spartesnį’ (paprastės ribos arba mažesnės (ribotos) veiksmo kiekybės reikšmė, plg.: LKG II 281; DLKG 405), *pri-zoominti* ‘pritraukti, priartinti’ ← *zoominti* ‘optiškai artinti’ (krypties (priartėjimo) reikšmė, LKG II 287; DLKG 403), *su-kompaktinti* ‘sumažinti, suglaudinti’ ← *kompaktinti* ‘mažinti, glaudinti’ (veiksmo ribos reikšmė, DLKG 402). Vienas vedinys galėtų būti **sangražinis**: *šopinti-s* ‘eiti per daug parduotuvių ir apsipirkinėti’ šalia *šopinti* ‘(apsi)pirkti’ (LNLŽ 578), bet reikšmės skirtumo nematyti, tad greičiausiai sangražos afiksas pridėtas analogiškai – pagal tos pačios reikšmės veiksmažodžio *ap-si-pirk(inė)ti* pavyzdį.

Kaitybos klasių produktyvumo požūriu *-in-ti* vediniai gausina modelį, kurio (1) es. l. kamienas turi *a* tipo afiksų rinkinį, (2) būt. k. l. kamienas turi *o* tipo afiksų rinkinį, t. y. *-in-ti*, *-in-a*, *-in-o*.

6. Išvados

1. Adaptuojant skolintus (paprastai – anglų kalbos) ir vadinamuosius tarptautinius veiksmažodžius, lietuvių kalboje taikoma netiesioginio įterpimo strategija, realizuojama priesagomis *-uo-ti* ir *-in-ti*. Pirmoji (daryboje prototipinė denominatyvinė) paprastai pasitelkiama adaptuojant tarptautinę leksiką, o antroji (daryboje prototipinė priežastinė ir padaromoji) – į nestandartinę kalbą ateinančius veiksmažodžius. Palyginti dažnai pasiskolinami tą patį kamieną turintys veiksmažodžiai ir vardažodžiai, todėl tarp jų sinchroniškai galima įžiūrėti darybos opozicijas. Iš čia matyti, kad priesagos funkcija istoriškai keičiasi: iš pradžių ji tik adaptacinė, o pripažinus derivacinę opoziciją kalboje recipientėje – jau darybinė.

2. Darybiškai skaidžių veiksmažodžių grupėje priesagų *-au-ti* ir *-ė-ti* vedinių yra mažiausiai, bet jie atspindi du gerai žinomus produktyvius tipus: atitikimo ir būvio kaitos. Tiesa, netikėta tai, kad vienas priesagos *-ė-ti* būdvardinis vedinys (*kreiz-ė-ti*) yra neproduktyvios būsenos reikšmės. Akivaiz-

džiai periferinis ir priesagų *-izuo-ti*, *-onuo-ti* vaidmuo – sinchroninį darybos santykį pavyko išvelgti tik pavieniais atvejais. Pėčios gausiausios yra priesagų *-uo-ti* ir *-in-ti* vedinių grupės, kuriose vyrauja padaromoji kategorija, už ją daugiau nei perpus mažesnis instrumentinis būrys, o likusios kategorijos turi tik po vieną kitą vedinį (žr. 1 lentelę). Nuo standartinės kalbos savo darybos kategorijų spektru ypač skiriasi *-in-ti*, kuri tirtoje medžiagoje darybos semantikos požiūriu pasirodė kaip iš esmės sinonimiška priesagai *-uo-ti*.

3. Priešdėlių ir sangražos vedinių, palyginus su priesaginiais, NSDB fiksuota pernelyg mažai, kad būtų galima daryti reikšmingesnių apibendrinamųjų išvadų.

4. Žiūrint kaitybės klasių produktyvumo, reikšmingiausiomis laikytinos priesagos *-uo-ti* ir *-in-ti*: viena vertus, jos pildo žodyną naujais elementais kaip adaptaciniai afiksai, kita vertus, su jomis sudaroma ir naujų vedinių. Todėl gausėja leksemų, kaitomų pagal modelius, siejamus su tomis priesagomis: jų es. l. kamienuose vartojamas *a* tipo afiksų rinkinys, o būt. k. l. – *o* tipo rinkinys, tik *-uo-ti* atveju dėl hiato vyksta ir morfonologinės kaitos: es. l. kamiene įterpiamas /j/, o būt. k. l. kamiene /uo/ virsta /av/ (*-uo-ti*, *-uoj-a*, *-av-o*).

Priesaga (baig- muo) ¹⁰⁵	Iš viso (NSDB)	Neskaidūs	Priešdėlių vediniai	Sangrąžos vediniai	Priesagų vediniai	Priesagų vedinių kategorijos							
						Atitikimo	Būsenos	Būvio kaitos	Padaromoji	Suteikimo	Instrumentinė	Dalyvavimo	
-au-ti	5				5	5							
-ė-ti	4				4		1	3					
-uo-ti	57 ¹⁰⁶	22	4	2	33	1	2		19	4	7		
-izuo-ti	3 ¹⁰⁷			1	3				2	1			
-onuo-ti	1				1					1			
-in-ti	59 ¹⁰⁸	9	4		50	1	1		29	3	13	3	
Iš viso	129 ¹⁰⁹	31	8	3	96	7	4	3	50	9	20	3	

1 lentelė. NSDB veiksmoždziai darybos aspektu.

¹⁰⁵ Rikiuojama ta tvarka, kaip buvo aptarta straipsnyje.

¹⁰⁶ Tai bendras NSDB leksemų, turinčių priesagą (baigmenį) *-uo-ti* skaičius, į kurį sumuojant neįtraukiami 3 priešdėliniai vediniai (nes tie veiksmoždziai tik su priešdėliais ir fiksuoti, bet straipsnyje analizuoti ir kaip priesagų vediniai) ir 1 sangrąžos afikso vedinys (nes jis taip pat analizuotas ir kaip priesaginis); mišriosios darybos *pilinguotis* paprastumo dėlei skaičiuotas kaip sangrąžinis.

¹⁰⁷ Vienas veiksmoždzis NSDB fiksuotas tik su sangrąžos afiksu (*socializuoti-s*), bet buvo analizuota ir ankstesnė jo darybos pakopa, todėl bendras priesagą *-izuo-ti* turinčių leksemų skaičius yra 3.

¹⁰⁸ Dalis priesagos *-in-ti* veiksmoždžių NSDB yra tik su priešdėliniais (4) arba sangrąžos afiksu (1), tad jie čia sumuojant neįtraukti, bet jų ankstesnė darybos pakopa (priesaginė) analizuota ir atskirai.

¹⁰⁹ Neskaičiuojant atvejų, minėtų ankstesnėse išnašose.

7. Padėka

Nuoširdžiai dėkoju anoniminiams straipsnio recenzentams ir Loretai Vaicekauskienei už vertingas pastabas ir taikius pasiūlymus – į dalį jų pavyko iš karto atsižvelgti, o kiti kol kas lieka ateities diskusijoms ir tolesniems tyrimams. Suprantama, už visus teikiamus duomenis, jų analizę ir įvairius galimus netikslumus esu atsakingas tik pats.

Šaltiniai ir literatūra

- Dillström, S. 1999. *Motiviertheit in der Wortbildung entlehnter Einheiten. Eine deskriptive Studie von Personenbezeichnungen mit Fremdsuffixen im Deutschen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert*. Uppsala: Uppsala University.
- DLKG – V. Ambrazas (red.), *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, 4-tas leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
- Drotvinas, V. 2001. Tarptautinių veiksmažodžių aplietuvinimas. *Gimtas žodis* 1: 2–6.
- DŽ^{6e} – S. Keinys (vyr. red.), *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 6-tas (3-čias el.) leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011 (internetinė versija), <http://dz.lki.lt>.
- Girčienė, J. 2005. Neologizmų integracija į tekstą. *Žmogus ir žodis* 1 (7), 78–82.
- Jakaitienė, E. 1973. *Veiksmažodžių daryba (priesagų vediniai)*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Dressler, W. and M. Ladányi. 2000. Productivity in word formation (WF): a morphological approach. *Acta Linguistica Hungarica* 47, 103–144.
- Keinys, S. 1984. Lietuvių kalbos hibridai (sąvoka, rūšys ir normiškumas). *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, 3 (88), 113–125.
- LKG II – K. Ulvydas (vyr. red.), *Lietuvių kalbos gramatika 2*. Vilnius: Mintis, 1971.
- LKŽ^e – G. Naktinienė (vyr. red.), *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008), <http://www.lkz.lt>.
- LNLŽ – R. Kudirka, *Lietuvių kalbos nenorminės leksikos žodynas*. Kaunas: Technologija, 2011.
- Marchand, H. 1969. *The Categories and Types of Present-day English Word Formation: a synchronic-diachronic approach*, 2nd ed. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- Marcinkevičienė, R. 2006. Motyvuota ir nemotyvuota kabučių vartoseną periodinėje spaudoje, *Kalbos kultūra* 79, 210–218.

- Mikelionienė, J. 2000. *Naujoji lietuvių kalbos leksika (1991-1996 m. kompiuterinio periodikos tekstyno pagrindu)*, daktaro disertacija (rankraštis). Kaunas: VDU, LKI.
- Mikelionienė, J. 2002. Analogija lietuvių kalbos žodžių daryboje: potenciniai ir okaziniai dariniai. *Acta Linguistica Lithuanica* 46, 73–80.
- NSDB – *Naujųjų skolinių duomenų bazė (1998–2013)*, <http://www.sociolingvistika.lt>.
- Pakerys, A. 1991. *Tarptautinių žodžių kirčiavimas*. Kaunas: Šviesa.
- Pakerys, J. 2006. Dabartinės lietuvių kalbos priesagos *-ėti* denominatyviniai statyvai. *Baltistica* 41(1), 67–86.
- Pakerys, J. 2011. On derivational suffixes and inflectional classes of verbs in Modern Lithuanian. *Lietuvių kalba* 5, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=202>.
- TŽŽ^e – A. Kinderys (ats. red.), *Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas „Interleksis“*. Vilnius: Alma littera (2001), Fotonija (2002).
- Urbutis, V. 1978. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslas.
- Vaicekauskienė, L. 2007. *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai: kalbos politika ir vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Vaicekauskienė, L. 2013. Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai *Naujųjų skolinių duomenų bazės (1998–2013) duomenimis. Taikomoji kalbotyra* 3, <http://taikomojikalbotyra.lt/azalija.serveriai.lt/lt/2013/12/skolos-bijosi-turtu-nepadarysi-leksikos-skolinimosi-poreikiai-ir-polinkiai-1991-2013-m-rasytiniuose-tekstuose>
- Wohlgemuth, J. 2009. *A Typology of Verbal Borrowings*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Wurzel, W. U. 1989. *Inflectional Morphology and Naturalness*. Dordrecht: Kluwer.
- Žilinskienė, V. 2004. Skolintos šaknies žodžių vartojimas dalykinio stiliaus tekstuose. *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba*. J. Girčienė (sud.). Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. 162–176.

Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmažodžių morfologija

Jurgis Pakerys

Santrauka

Naujųjų skolinių duomenų bazėje fiksuoti 129 veiksmažodžiai, kurie yra arba tiesioginiai morfologiškai adaptuoti skoliniai, arba pasitelkiant priesagas yra išvesti iš skolintų daiktavardžių ir būdvardžių. Nustatyta, kad adaptuojant svetimės kilmės veiksmažodžius laikomasi netiesioginio įterpimo strategijos (Wohlgemuth 2009: 94 tt.), realizuojamos dviem priesago-

mis – *-uo-ti* ir *-in-ti*, iš kurių pirmąją paprastai gauna vadinamosios tarptautinės lekšemos, o antrąją – dažniausiai angliškos kilmės skoliniai, priklausantys nestandartinei kalbai. Panašiai kaip ir dalyje kitų pasaulio kalbų, šios adaptacinės priesagos vartojamos ir darybos tikslais: *-uo-ti* yra produktyviausias denominatyvinių veiksmažodžių afiksas, o *-in-ti* dominuoja sudarant priežastinės ir padaromosios reikšmės vedinius. Darybos interpretacijos požiūriu reikšminga tai, kad skolinantis veiksmažodžius, dažnai į kalbą yra atėję ir bendrakamieniai daiktavardžiai bei būdvardžiai, todėl tarp tų žodžių straipsnyje siūloma išžiūrėti sinchroninį darybos santykį (nepriklausomai nuo to, koks ryšys tarp jų buvo kalboje donoreje). Suprantama, jei lietuvių kalboje šalia skolinto veiksmažodžio nevartojamas atitinkamas vardažodis, priesagą galima laikyti tik adaptacijos priemone. Palyginti su *-uo-ti* ir *-in-ti*, kitos priesagos tirtoje medžiagoje pasitaiko retai, bet taip pat atspindi produktyvius dabartinės kalbos darybos tipus: tai atitikimo reikšmės *-au-ti* vediniai ir būvio kaitos *-ė-ti* vediniai. Priešdėlių ir sangrąžos afikso vedinių bazėje fiksuota pernelyg mažai, kad būtų galima pateikti apibendrinamųjų pastabų. Žiūrint kaitybinio produktyvumo, reikšmingiausiomis laikytinos priesagos *-uo-ti* ir *-in-ti*, gausinančios klases, kurių es. l. kamienuose vartojamas *a* tipo afiksų rinkinys, o būt. k. l. – *o* tipo rinkinys. Kaitant priesagos *-uo-ti* veiksmažodžius, dėl susidarančio hiato vyksta ir morfonologinių pakitimų: es. l. kamiene įterpiamas /j/, o būt. k. l. kamiene /uo/ virsta /av/ (t. y. *-uo-ti*, *-uoj-a*, *-av-o*).

Verbal morphology in the *Database of New Borrowings into Lithuanian*

Jurgis Pakerys

Summary

The *Database of New Borrowings into Lithuanian* lists 129 verbs which were either directly borrowed or derived from the borrowed nominal and adjectival stems. In terms of morpho-syntactic adaptation, two suffixes, viz. *-uo-ti* and *-in-ti*, are used as indirect insertion strategy devices (Wohlgemuth 2009: 94 ff.). The suffix *-uo-ti* is the most productive verbalizer in modern Lithuanian and is predominantly used to integrate the so-called internationalisms in the standard language, while *-in-ti* is the main factitive/causative affix and is employed in the non-standard language domain to accommodate the verbal borrowings coming mostly from English. In very many cases, verbs, nouns and some adjectives sharing the same stem were borrowed and I argue that a synchronic derivational link between them can be recognized in Lithuanian, no matter what the derivational history of these words in the donor language was.

If a borrowed verb has a suffix, but no corresponding noun or adjective is found in the current usage, the suffix can be interpreted as a device of morpho-syntactic adaptation only. Compared to *-uo-ti* and *-in-ti*, other suffixes are only rarely attested in the database, but they clearly reflect productive types of verb formation, namely, the denominal similatives in *-au-ti* and the deadjectival inchoatives in *-ė-ti*. The data on prefixal and reflexive derivatives is too scarce to note any definite trends. As far as inflectional productivity is concerned, *-in-ti* and *-uo-ti* definitely play a major role in enriching the classes characterized by the present stem affixes of the *a*-type and the past stems affixes of the *o*-type. The inflexion of verbs in *-uo-ti* is also affected by morpho-phonological alternation of the suffix to resolve hiatus, viz. the infinitive stem has /uo/ (no hiatus), the present stem is augmented by the palatal glide /j/ (*-uoj-*), while in the past stem, /uo/ is replaced by /av/ (i.e. *-uo-ti*, *-uoj-a*, *-av-o*).

Įteikta 2013 m. lapkričio mėn.